

©264

5962

Rose Bernd.

G. Hauptmann.

Wanemuise
näitelawa
+ TARTUS. +

© W M 144.

Lahners tähelepanemiseks!

Raamatut palutakse korralikult hoida! -
Ärakaotatud ehk rikunud eksemplari eest
nõutakse kolm rbl. tasu.

Wanemuise
näitelawa
✠ TARTUS. ✠

Rose Bernd

Näitemang 5 waatuses

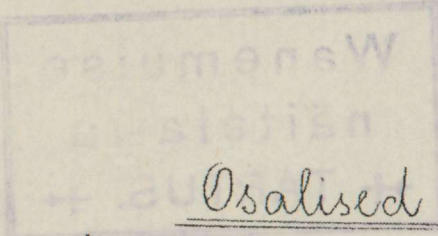
G. Hauptmann

Folkinud: K. Kadak

Wanemuise näitelawa.
Mai 1911.

ENSV TA
Kirjandusmuuseumi
Arhiiviamatukogu

76186

Osalised:

Bernd.

Rose Bernd.

Martha.

Christoph Flamm.

Prua Flamm

Arthur Streckmann

August Keil.

Hahn

Heinzel

Golisch

Kleinert

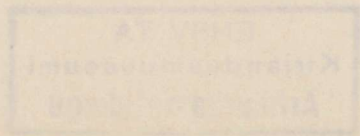
} töölisel Flammaj
juures.

Wana Golischi eit

Kaks tüdrukut

Üks sandarm

} Flammitee-
nistuses.

Esimene waatus.

Tasane wiljanardja maakoht. Sel-
ge, päiksepausteline soe hommik
mai-kuus. Wiltu pahemalt poolt pa-
remale poole ja tagast ette poole
tulib tee läbi põllu. Põllud pare-
mal pool teed on natune kõrgemal
kui tee. Kõige kõrgemal ees on la-
naad, kus pääseld ju-
r. Väike lilline kraaw
lahutab teed põllust, pahemal pool
umbes mehekõrguse walli otsas wana
kirsipuu, paremal pool sarapuu =
ja orjavitca = pöösad; teega kõrwuti
kaunis kangel eemal kasvab juon
pajusid ja leppi, mis aja jooksu
näitab. Üksikud salgad wanu
puid annawad maakohtale pargi.

4.

näo. Paremalt pool taga on küla
katuseid ja kirikutorni pöösaste ja
puulatrade vahelt näha. Paremalt
pool ees tee ääres istilöödud õnnis-
tegi ja kuju. Pühapäev.

Rose Peand [ilus tugev talutüdruk,
kaksümmeend kaks aastat vana, tu-
leb arvatult, punasens lõinud pöske-
dega, paremalt poolt pöösaste ta-
gast ilmsile ja istub tee äärde ma-
ha, päale selle kuu ta kartlikult
nõigile poole ringi on vaadanud.
Ta on paljaste jalgadega, tema und-
rik üles kääritud, näevaried ja kural
on paljad; ta katsub ühte oma
walgetest palmikutest, mis lahti on
lõinud, ruttu jälle kinni palmida.
Nalusesse aja järele hüüab teiselt
poolt pöösastest üks mees wälja.
See on rohukas külawanem
Christoph Flamm. Ka Flamm

5.

näitab kartlik, ühtlasi aga ka lõbu-
sastujus. Ta on suur mees, jahil-üli-
konnas, aga mitte liiga peenikeselt
udes, aastate poolest on ta nelja-
kümne lähedal. Nõrvidega saapad,
jahisunad. Nahkasku rihmaga kae-
las. Üleüldse on Flamm tüse, värske,
elurõõmus, lõia-õlgadega tähelepa-
nemist ärataw mees ja täiesti meel-
div inimene. Kuna ta Rosest pa-
rajas kauguses wäli äärde maha
on istunud, waatavad mõlemad
esite tummalt üksteise otsa ja
hakkawad siis suure häälega naer-
ma.

Flamm [tõuswa ülemeelikusega
ikka kõwemini ja südamlikumalt
lauldes ja selle juures nagu mõni
kõrrijuhataja tantsi liides]

Nii metsad kui ka wainud
Ma lustil läbi käinud!
Ma olen jahimees!

Ma olen jahimees!

Rose [aeda laul esiotsa chmatab, siis
ikka enam ja enam lõbusasse tujus-
se ajab, naerab mitu korda kohmetult]
Ei aga, härra Flamm ...

Flamm [hääs tujus]. Laula aga kaasa,
Rosine!

Rose. Mina ei saa ju laulda, härra
Flamm.

Flamm. See ei ole ju tõi, Rosine!
Ma kuulen väga tihti, kui sa õues
laulad:

„Roosi-aias, puude vilus ... Koh?
Istus ütter Idaga” ...

Rose. Seda laulu ei tunne ma ju
sugugi, härra Flamm.

Flamm. Sa ei pea mitte ühtegi
härra Flamm üttema! Koh?

Oh neitsi armas võiksin ma
Sinu rinnal hingata ...

Rose [kartlikult] Kirikulised tule-
wad ju koke, härra Flamm.

7.

Flamm. Las neil tulla! - [Tõuseb
üles ja võtab kirsi puust, mis seest tühi
on, oma püssi]. Ma panenemale
igatahes selle lõksi kaela. So. -
Kübar! Püsp! - Nüüd võivad nad
tulla minu pärast. [Onemale püssi
kaela riputanud, oma tedresulega
kübara korda seadnud, lühikesse
piibu taskust võtnud ja suhu pist-
nud] Waata ometi: pudru paksult
kirssisid. [Wõtab peotäie kirssisid ja
näitab Roosile. Seesmise jõuga] Ro-
sine, ma soovisin, et sa minu naene
oleksid!

Rose. Oh huldene, härra Flamm!

Flamm. Jumala eest, Rosine!

Rose [kartlikult tagasi tõrjudes]

Aga ei, ei!

Flamm. Rosine! Anna mulle õige
oma wana truu, wana tubli käpp.
[Wõtab tema käe ja istub selle juures
Jumala eest, Rosine! - Waata, ma

olen üks pagana iseäraline pois! Minu eit on mulle päris pagana armas, näed sa...

Rose [peidab näo näevare taha ära]. Ma vajusin maa alla.

Flamm... minu naene on mulle päris pagana armas, ütlen ma sulle... aga [tema kannatus katkeb]... see ei lähe temale midagi võrda!

Rose [peab jälle vastu oma tahtmist naema]. Olete teie aga küll, härra Flamm!

Flamm [südamlikult imestades]. Südruk, sa oled ilus naene! - Ah tüdruk, sa oled piltilus naene! - Waata, minu eit... see on üks iseäralik lugu minu eide ja minuiga. Seda ei saa sugugi nii lihtsalt ära seletada. Henriette, tead sa ju, on haige. Ta lamab juba terve ühensa aastat voodis ehk ronib vahest korra välja veeretooli. - Noh, pagana võtku, mis siis minul sellest kasu peab

olema?! [Wõtab tema pääst kinni ja suudleb ägedalt]

Rose [läbi nusude, ohmatarult].

Kirikulised tulevad!

Flamm. Ei mõtlegi selle peäle! — Mis sul siis täna nende kirikulis- tega ~~siis~~ nõnda on?

Rose. August on ju ka kirikus.

Flamm. Palweennad on ikka kiri- kus! Kus siis palweennad mujal peavad olema? Rosine, ei ole ju veel pool üks teistkümmendgi, kui otsas on, kannab ^{ju ka} kell lööma. — Ei, ei, ja minu eide pärast ei ole tar- wis sul kartta.

Rose. Ah Christoph, ta waatab wahel otsa, nii et kas waju maa alla.

Flamm. Sa ei tunne minu wana! Wana on kawal, näeb läbi kolme seinä! Aga sellepärast... ta on ju nii häa wagu lammas!... ja kui ta praegu teaks, mis meie wahel on — pääd ei wõtaks ta meil

10.
weel ammugi otsast ära.

Rose. Ei, ei! Ah! Jumala pärast,
härja Flamm!

Flamm. Ah mis, Rosine! Kuus-
tubakat? Hm? ... [Skuskab]. Ma
ütlen weel kord: mulle on nõin
üsnä üks puhas! [Pahameelega].
Mis peab siis wiimati minusugu-
ne mees pääle hakkama? Koh,
mis siis? Mis siis nüüd on, Rosine?
Sa tead ju, et mul asjaga tüsi ta-
ga on. Las ma ometi kord na-
ture lõhun.

Rose. Christophi härja, teie olete
nii häa minu wastu...! [Suudleb,
pisarad silmis, sügawa tundmu-
lega, Flammil näht]... Aga...

Flamm [nature puudutatud]. Hää?
Kunsttük! Võtan mind juudas,
Rosine! Hää sinu wastu olla, sel-
lega ei ole midagi veldud. Kui ma
waba olexsin, wõtaksin ma sind

naeseks. Ma olen juba niisugune
poolhullu, näed sa! Endistest
tempudest rääkimata! Ma kõlban
vahet... ja, kes teab kuhu! -

Ma võiksin praegu ülem metsa-
nõunik olla! Ja oneti, kui
vanamees suri: kui tuul koju!
Kaviäre otsekõhe varna. Mina
ei kõlba juba kord selle kõrgema
lolluse jaoks. Mulle on siin veel
kõik liiga peenikene. Palkidest
onn, püss, karukints! Ja kui
keegi tuleb: laeng haavlid ta-
quotsa - -

Rose. Aga see ei lähe ju, härra
Flamm! - Ja... ükskord peab
oneti ajal ka lõpp olema.

Flamm [rohkem enesele]. Tuhad
ja tuline! Kas see pagana palve-
wend siis oodata ei või? Kas tal-
le ei jää veel liiga paljugi järele?
Ei, tüdruk, sellele ma näitaksin.

Rose. Ma olen asja kaua küllalt
venitanud. Üle kahe aasta ootab
ta nüüd juba. Nüüd käib ta
mulle aga pääle. Ja ei oota
enam. Ja nii ei või see ka teesti
enam edasi kesta.

Flamm [vihaselt]. See on kõik
lollus, saate minust aru! Senini
oled sa oma isa eest orjanud, sul
ei ole aimugi, mis elu tähendab,
ja nüüd tahad sa veel ennast
selle raamatukõitja juures aiste
vahile raseindada. See on ala-
tus, ütlen ma ainult: inimest
niiväisi kuni üdini välja kur-
nata. Kui sa muud midagi
ei taha, selleks on ikka veel aega.

Rose. Ei, Christoph... Seda üt-
lete teie nõnda, härra Flamm!
Aga kui teie niisuguses seisukor-
ras oleksite: teie tuleksite küll
ka teisele arvamisele. - Iha

tean, et isast enam palju asja ei ole! Hääriased on muile kõr-
teri üles ütelnud. Mis kirjamees,
arvan ma, pidada sisse asi-
ma! Ja siis on see ka tema arm-
sam soov, et asi kard jaonde
saaks.

Flamm. Siis mingi ometi sinu
isa Keil Augustile mehele. Kui
ta nagu rarr selle inimese jä-
rele on. Ta on ju päris lolliks
läinud selle inimese pärast.

See on juba peaaegu hullus.

Rose. Te olete praegu ülesohtune,
härva Flamm.

Flamm Ütle parem... No mis
siis?... Mis ma siis pean ütle-
ma?... Ma ei või selle palve-
raamatu-nõu haisu kannatada.
Ma pean ennast sundima; sel-
le... mese pärast. Jumal and-
ku mulle, andeks ja sinule paa

asjalikult, Rosine! Miks ei peaks
 ma sinu es avalik olema? Weib =
 olla, et tal oma hääd küljed on!
 Ta olla ju omale päris mitu krossi
 kogunud. Aga sellepärast ei ronita
 ometi klištipotti.

Rose. Ei, Christoph! Ärge rääkige
 mitte sõnda! Seda ei tohi ma
 Jumala eest mitte päält kuulata!
 - August on ka walu päewi küllalt
 näinud! - Ta haigus ja ta õnnetus
 südamepõhjani on talt kahju.

Flamm. Teist naatest saagu keegi
 aru! Tark ja tragi inimene, aga
 sääal leiad korraga ühe punkti,
 muudkui imesta, kui umalad
 teie vieti olete. Nii loll, Jumala
 eest, nagu ani, kui müristab.
 Südamepõhjani kahju: mis
 see siis tähendab? Siis võiksid
 ta ju ka mõnele sunnitöölise-
 le onehele minna: kaastund -

musest või lollusest. Sa pead
 isale vastu hakkama. Mis siis
 sel Augustil wiga on, ütles me-
 ti? Ta on waestemajas üles
 kaswanud ja on wüimati ometi
 edasi raanud. Kui sina ei taha,
 otsivad nad temale kellegi
 (muu) teise. Seda mäistavad
 juba need wennad Issandas.
 Rose [otsustawalt]. Ma ei taha!
 ja - nord peab lõpp olema, här-
~~ra~~ Flamm! - Mis sündinud
 on, ei kahetse ma: kui ma
 ka salaja küllalt olen pida-
 nud ~~kahetse~~ ma. Ma annan
 nii iseeneses selle aja jaoksul.
 Olgu! Seda ei saa ka nüüd
 enam muuta. Aga: nord
 peab nüüd ka lõpp olema -
 ja see ei lähe ja ei lähe enam
 nõnda edasi.

Flamm. Ei lähe enam!

Ütle õige: mis see siis tähendab?

Rose. Best... sest et see juba tei-
siti ei lähe! Wenitada ei saa
ma nüüd enam kauem: seda
ei salli ka isa enam, ja tal on
ka selle poolest päris õigus. Oh
Jumal ja kõik! Kui ta ka kerge
ei ole! Aga kui ta kard hinget
päält ära on... ma ei tea -
[paneb käe rinnale] seda
nimetatarse, ma usun, südame-
umbus. Mul on mõnikord tõesti
päris valud, südame - ... See
peab ometi ükskord muutuma.
Flamm. Noh, siis ei ole nüüd enam
midagi parata - On juba aeg! Ma
pean nüüd kodus minema [tõuseb
üles ja viskab püssi üle öla]. Jälle-
nägemiseni! - Jumalaga, Rosine.
Rose [vahib ilma et vastaks enese
ette]

Flamm. Mis siis on, Rosine? Jäl-
lenägemiseni.

17.

Rose [raputab eitades pään]

Flamm. Mitte? Hoavasin ma
sind wahest, Rosine?

Rose. Aga ial nõnda - nagu
praegu - härra Flamm.

Flamm [äkilisest armastuse hul-
lustusest ära võidetud]. Tüdruk, ja
kui ma ennast õnnetuks teen...

[Kaelustab ja suudleb teda karg-
liselt]

Rose [mõne silmapilgu järele
kangesti kohkudes]. Jumala pärast!
- Keegi tuleb, härra Flamm.

Flamm [ehmataab, kargab üles, pöö-
saste taha, ja kaob]

Rose [tõuseb ruttu üles, silub ruti-
ga juukseid ja riideid, waatab
kartlikult ümber, ei näe kedagi,
wõtab siis kabli ja hakkab kartohv-
lipõllul töötama]. [Mõne silma-
pilgu järele tuleb, ilma et Rose
teda näeks, rehepeksumasina
juht Arthur Streckmann, püha-

päeva ülikonnas. Ta on nõndani-
metatud ilus mees, suur, laiade
õlgadega, omas olemus edew suure-
päraline. Tal on kuni rinnuni
ulatav valkjas habe. Tema olemust
ja tema riietest, mis kuulasse lü-
katud jahimehekuubarast päale ku-
ni läikivate säarega saabasteni,
pina musta kummi ja tikitud
vestini, kaitmata on, on väha, et
Streckmann väga palju oma isi-
kust ja oma riietest peab, ja et ta
oma iseäraliku iluduse üle täie-
lisel selgusel on.]

Streckmann [nagu näeks ta nüüd
alles Rose, kunstlikult ilusa hääle-
ga]. Tere Bernd = Rosine.

Rose [pöörab ehmatades ümber]

Tere, Streckmann! [Kindluseti]

Kust sa siis tuleid? Kirinust?

Streckmann. Ma tegin waremini
tulekut.

Rose [äritatult ja etteheitvalt.]

Mis pärast siis? - Kas sa ei jõudnud jutluse lõppu ära oodata?

Streckmann [wahvalt]. Sest et...
sest et täna nii ilus on väljas - Ma
jätsin ka oma naese kirikusse.
Sõimene peab ka wahel oma pä-
valt olema.

Rose. Mina oleksin parem kirikus.
Streckmann. Naeste koht on ka kiri-
kus.

Rose. Sinul on küll ka neid patu-
sid küllalt turjal. Sa võiksid sel-
lepärast küll natuke andeks pa-
luma minna.

Streckmann. Wana jumalaga saan
ma hästi läbi. Sa ei ole nii väga
kuri minu pattude pärast.

Rose. No, no!

Streckmann. Sa ei hooli minust
palju!

Rose. Odeu nari oled sa!

Streckmann [naerab kunstlikult
käiest kõrist]

Rose. Kui sa õige mees tahad olla, siis ei hanna sa nodus oma naest peksma.

Streckmann [hüljate silmadega] Sustament! Sustament! See peab nõnda olema. Teile naestele peab näitama, kes teie isand on.

Rose. Ära usu!

Streckmann ja muudugi! On ka nõnda. Mis õigus, on õigus! Ja sellega olen ma ka alati sihile jõudnud.

Rose [naerab sunnitult].

Streckmann. Inimesed vägivad, sa minna Flammi juurest ära?

Rose. Ma ei ole ju sugugi Flammi juures teenistuses. Sa näed ju, mul on praegu muud teha.

Streckmann. Sa olid ju alles eila Flammi juures abiks.

Rose. Minugiparast! Olen kui tahan, ei ole kui ei taha. - Hoolitsege teie ka eneste asjade eest.

Streckmann. On see tēsi, et isa
ümber on kolunud?

Rose. Kelle juurde siis?

Streckmann. Augusti juurde Lach-
manni majasse.

Rose. Seda ei ole August sugugi
veel ostnud! - Siis teavad inimesed
rohkem kui mina.

Streckmann. Nad räägivad praeg-
u ka, teie tahta varsti pulmi te-
ha.

Rose. Räänigu päale minu pā-
rast.

Streckmann [väikese vaheaja järele]
kuna ta paar sammu Rosele lä-
henenud on, jääb jalad harku-
seisma]. Sul on ka õigus! Aga see
umeti kuhugi ei jää! - Siisugusel
toredal tüdrukul nagu sina ei ole
hirmu mehele minemise pärast:
see peab enne alles tublisti amise-
sima! Ma naersin talle ju ka nān-
ku. Ja keegi ei tahtnud ka teda

uskuda.

Rose [utlu]. Kes siis seda räägib?

Streckmann. Keili-August.

Rose. August räägib seda? - See tuleb nüüd sellest igavesest lobisemisest.

Streckmann [väikese vaikimise järel]. August on väga riikas isand...

Rose. Mina ei taha midagi kuulda! Jätke mind rahule! Teie loid ei lähe mulle midagi korda! Säär on üks karvapäält niisama palju väärt, kui teine.

Streckmann. See tähendab, ainult kuraasi poolest mitte.

Rose. Oh ja! Siin kuraasi, seda juba tuntakse. On tarvis ainult natuke naeste juures järele kuulata. Niisugune ei ole August küll mitte.

Streckmann [naerab pääletungivalt]

Waidlen ma siis selle vastu?

Rose. Seda sa ei võins ka

Streckmann [terawalt pilunil silmadega wahtides.]. Minuga on halb maid jagada. Mis ma ühest naesest tahan, seda wiin ma ka läbi.

Rose [pilnawalt]. Jõhoo!

Streckmann. Jõhoo! Mis pääle lepine, Rosine! Sina oled küll ka sagedasti küllalt minu pääle silmi wisanud. [On temale ligine nud ja tahab tema ümbert minni wõtta]

Rose Ära wõta omale midagi päha,

Streckmann. - Käi eemale.

Streckmann. Ega sa...

Rose [tõukab tema ära]. Streckmann! - Ma ütlesin sulle! Ma ei taha teist meestest midagi teada. - Mine oma teed.

Streckmann. Mis ma sulle siis teen? - - [Lühikese vaikimise järel pool kurja, pool nohmetu naeruga]. Ko wõta sa! Küll sa

mul kard näo ette tuled! Ma ütlen sulle: sa pead mulle kard veel näo ette tulema! Tee nii waga nägu, kui tahad. -- Sääl on rist! Sääl on puu! -- Wõtku kont! On need aga lood! -- Mul on nii mõnda- gi läbi tehtud, on! -- Aga... Ümmis- tegija risti all... sääl ei tea küll ütelda... Ma ei ole muidu nõnda, aga sääl häbemeksin oma küll. Kõis ütlesivad küll isa ja August?

Käituseks: see pörnipuu siin, see on kõnes. Nõnda siis: sääl seisis üks puks.

Rose [on töö juures ikka tähelepäane -
likumaks läinud. Müüd, ilma taht-
mata kaawatun nagu waha ja wäri-
sedes] Kõis sa räägid? -

Streckmann. Midagi! -- Ma ei ütle muud midagi. -- Aga kus inimesel aimugi sellest ei ole ja ta unesgi sel-
le päale ei mõtle, sääl wigurdab nü-
sugune jälkust.

Rose [hmatades] jennast mitte walitseda

suutes, kargab tema ette]. Mis sa ütlesid?

Streckmann [tema hirmsat pilku väl-
ja nähtades]. Ma ütlesin: miisu-
gune!

Rose. Mis see tähendab: miisugune?

Streckmann. See ei tähenda muud
midagi.

Rose [tõmbab käed rusikasse, hirmsa
viha, põlgtuse, hirmu ja kohkumisega,
teda silmadega läbi puurides, kuni
ta, oma joetust ära tundes, käed
langeda lasseb ja valu pärast nut-
tes ütleb]. Küll ma omale juba
õigust muretsen! [Paremat käevart
nutvate silmade ees heides, pahema-
ga põlle võttes ja nina nuusates
läheb ta nuusudes ja nutult oma
töökohale tagasi.]

Streckmann [vaatab talle oma endise
külma pilguga ja kindla otsusega
üle. ~~See~~ ~~aga~~ ~~aga~~ ~~aga~~
tegemooda tuleb talle aga
hõlmata naer päale, mis kõvaks

naeruhõõks muutub]. Ega see teisiti ei ole! Ara sellest hooli. - Mis sa siis minust oieti arvad, Berndi Rose? - Mis siis? Mis siis on? Sellest ei ole ju täna - päew midagi! - Mins ei pea inimestele ninanipsu tegema! - Mis pärast siis mitte? - Mis pärast on nad nii umalad! Need naesed, kes seda mõistavad, on mulle kõige armsamad! Muidugi mees kui mina, see tunneb asja! - Kas usud, ma teadsin seda ikka.

Rose [meeletult]. Streckmann, ma teen omale otra pääle! Said aru! Wõi ma lähen siit minema! - Ma olen... mul on... ma ütlen... sünnib õnnetus!! -

Streckmann [istub peema pääl, lööb omale käega põlve pääle]. Oh heldus, oh heldus! Sa taewas küll! Ma lähen nüüd wist ja harkan kõigil pool sinu üle keelt kandma?

27.

Sind igalpool kiskuma? Mis see
siis mulle kõrda lähel, tahaksin ma
teada, mis näikusid ja naljasid sa
teed.

Rose. Ma poen ennast kodus lae-
palgi külge üles! Schuberti Marie
tegi ka nõnda.

Strickmann. See, sellega oli hoopis
teine asi! Sellel olivad teistsugused
patud südame pääl! Ja minul ei
olnud temaga üldse mitte tege-
mist. Aga see ei ole veel naugeltgi
poemise väärt. Siis oleks ammuagi
kõik naesed otsas! - Sellega on
nagu igalpool: waata kuhu waatad,
teisiti juba ei ole. Ku ja... muid-
kui naera! Muid midagi. Aga
kuidas sinu isa ülewelt alla waa-
tab. Ja wahib inimese maa põhja!
Sääl oled... sääal poensid päris
peitu, sest inimene on ju mõni-
kord nature patune. Noh! Pühi
sinu enne ise oma nina alt,

Rose [wärisedes, hirmu pärast higistades]

Oh Jeesus, Maria ja Joosep küll!

Streckmann No ütle ometi, kas mul ei ole õigus, teie olete ju waga - dust lusikatega söönud: Keili August, isa ja sina ka!? Jumala - kartmises ma küll nüüd wõidu ei saa.

Rose [uuesti meeleheitlikult pääle tungides]. See on wale, sa ei ole midagi näinud...

Streckmann. Mis? - midagi näinud? - Tont wõlku! Siis olen ma wist und näinud! - Tõsiti ma seda ei mõista!

Kui see mitte külawanem Flamm Dies-
dörpist ei olnud! Ma ei ole tänaweel tilkagi joonud. - Kas ta ei mänginud sinu patsidega ohje?

- Kas ta ei wisanud sind pajudeesse? - [Hirmsasti naerdes]. Sa olid tal küll kannikeste küüsis.

Rose. Streckmann! Ma lõõn su päälui sisse!

Streckmann [ikka veel naerdes]. No,

29.

kuule ometi! Mis siis? Ega sa ometi - His pärast siis mitte? Ma ei pane sulle pahaks. Kes enne tuleb, jahvatab enne; see teisiti ei ole. Ainult kui tema seda teaks, mina selle pääle ei vastaks.

Rose [jõuetult nuttes ja virisedes, selle juures kramplikult tootades]. Seda tohib misugune inimene omale lubada?

Streckmann [häbematalt, vihaseks]. Sina lubad omale midagi! Mina ei lubanud omale midagi! Ma võiksin aga omale väga hästi midagi lubada: kuhu külavanem Flamm ulatab, sinna küüniis mina ka veel.

Rose [meeletult karjudes ja nuttes]. Mina olen oma elupäevad aus inimene olnud! Sulgu keegi ja ütelgu minust midagi paha! Ma olen kolm väikest sõda ja venitka üles kasvatanud! Ma olen

hommiku kella kolme ajal olen
 ma üles tõusnud! Ma ei ole emale
 tilka piimagi võtta raatsinud! Seda
 teavad inimesed, seda teab iga laps.
Streckmann. Sellepärast ei pruugi sa
 niisugust kära tõsta! - inimesed
 tulevad, juba löödakse kella. Sa
 võid inimese vastu sõbralikum olla!
 Teie lähete ju kõrnusest otse lõhki.
 Võib olla... näeb ju selle järele välja!
 Ma ei taha nä selle vastu näakida,
 et sa tööd teha ja kitsi olla mõis-
 tad. Aga muidu ei ole teie teistsugu-
 sed kui meie teised.

Prose [kõige suurema hirmuga kaugu-
 sesse vaadates]. Kas see ei ole August,
 kes päält tuleb?

Streckmann [vaatab na sinna poole,
 kiriku poole külge. Halbaks pannes]
 Kus siis? - No muidugi! - Säl on nad
 mõlemad! Harsivad otse ümber kiri-
 kumõisa aia. - No mis siis? - Sa
 arvad küll, ma peaksin katsuma,

et minema saan? - Steid palveraa -
matu ratsutajaid mina ei kardda.

Rose [suures hirmus]. Streckmann
mul on karsteistruimmend taabit
korjatud...

Streckmann. Resike, sul on palju
võhke!

Rose. Ibäänüll! Iha annan sulle ter-
ve oma natukesse! Iha viskan ta
sulle kätte!... Ma toon ta sulle
krossi päält Streckmann, tunne sa
ka halastust... [Katsub paludes
tema kättest kinni võtta] Streck-
mann tõmbab käed tagasi

Streckmann. Mina raha ei võta.

Rose. Streckmann! Kõige juures, mis
paha on...

Streckmann. Iha tahaksin ainult
näha, kas sa mäistust paha võtad.

Rose. Kui seda üks inimene külas
teada saab...

Streckmann. See on sinu teha.

Seda ei ole tarvis ühelgi inimesel

teada saada. Kui sa ise wägisi ei taha, siis ei muule ünski midagi. - [Mündetrult, kinglyselt]. Ho, mis siis? Ma olen ju kui napp sinu järelle...

Rose Missuguse naesterahwa järelle ei ole sina mitte kui napp!

Streckmann Ho olgu! Seda ei saa ma muuta. Kuhu aga meesugune rehepexsumasinaga tuleb, kõigi nende mõisate pääl ümberkaudu sääl ei ole tal tarwis keelepexsmise eest muretseda. Mina tean kõige paremine, kuidas minuga lood seisavad. Juba enne kui Flamm tuli - Augustist ma ei räägi - olin ma juba oma silma sinu pääle wisanud! Kuidas see mind wawas, seda ei tea keegi. (Raudse kangekaelsusega). Aga wõtku mind kurat... minu pärast! See tuleb nagu ta tulema peab, Presine? Walja heita minuga nüüd enam ei ole! - Mul

on niid must kass üle tee jook-
nud. —

Rose. Mis siis?

Streckmann. Seda saad sa varsti
näha.

[Seed mõnda tuleb Martha, Rose
noorem õde, hüüates, puhtasti ja
pühapäeva kohaselt viides. Ta on
weel täiesti laps.]

Martha [hüüab]. Rose, kas sina oled?
Mis sa siis siin teed?

Rose. Ma pean ometi kartuli maa
valmis kaevama. Mis pärast jätsite
te ta laupäeval pooleli!

Martha. Jeessune, Rose, kui isa
tuleb.

Streckmann. Kui see midagi sisse
toob, ei võta ta temal pääd ma-
ha! Selle poolist tuntakse ometi
vana Berndi.

Martha. Kes see siis on, Rose?

Rose. Ara küsi.

[Seed mõnda tuleb kiriku poolt

wana Bernd ühes August Keiliga. Mõlemad, niihasti wana halli - juuksega, kui ka noorem umbes kolmekümneviie aastane mees, on mustas pühapäewel üliõnnas ja mõlematel on lauluraamat käes. Wanal Berndil on hall habe, hääl on pehme, umbes nagu oleks ta kunagi warem raske köpsuhaiguse läbi teinud. Näeb ligikaudu nenda välja nagu mõni wana auruwäärtsaxsteritsar. August Keilil, kes raamatuküitja on, on kahwatu nägu, õhuke mustjas meenahabe ja niisamasugune teraw lõuahabe, juba tublisti harwaks läinud juuksed ja wahl käib tõmbus tema liigmetest läbi. Ta on rõhn, kitsa rinnaga, ja terve kuju näital, et ta inimene on, kes toas istub.]

Bernd. Kas see ei ole Rose?

August. On küll, isa Bernd.

Bernd. Seda ei saa tüdrukul seest

wälja: kui tal teju tuleb, peab ta tööle minema! Olgu äripäeval või pühapäeval. [Juba Rose lähedal].

Kas siis nädala sees sellens aega ei ole? August. Sa liialdad, Rose. Seda ei ole tarwis.

Bernd. Kui seda meie hää õpetaja härra näeks, see kumastaks teda hinge põhjani. Ta ei usuks küll oma silmi.

August. Ta küsis ka jälle sinu järele.

Streckmann [tuli otsides]. Kuulda on, ta tahta teda pereemandaks wotta!

Bernd [näeb teda alles nüüd]. See on ju Streckmann!

Streckmann. Nii pikk kui ta on! Südruk on wirgem kui mesilased ja kusilased. Ja kui tal ka mõndid kehas katki lähewad, kirikus magamisens ei ole sellel aega.

Bernd. Pääl ei maga wist küll meie kaheksi ka mitte! Ennem, annan ma, et mõned teised siin wäljas

magavad, kes kahjuks ennast veel ei taha aratada lasta. Peigmees on lähedal...

Streckmann. Passib nagu usinas kulmu päale. Aga pruut lähleb selle aja sees umkisse.

August. Sul on ju õige nalja tuju.

Streckmann. Lähleb ka pihta: ma võiksin versta posti kaissu võtta. minu pärast kas või kirikukoti varre! Sul on päris pagana tuju. Ma naeran ennast lõhki.

Bernd [Rosale]. Pane asjad nokku, lähme kodu! - Mõnda mitte! Mõnda ei lähe ma sinuga koju! - Pane sinu kable sinna kirsipuu sisse. Sellega annaks halba eskuju.

August. Mõned jooksevad isegi püssiga ümber.

Streckmann. Ja mõned kuradid isegi viina pudeliga. [Tõmbab oma viina-pudeli taskust]

August. Ensi ga äris ise selle eest vastuta

37.

Streckmann. Oige. Ja pääle selle
eks igäins ise kulu kanna! Tule,
wõta süda rindu ja joo nõrd ühes.

[Pakub napsipudelit Augustile, kes
teda tähele ei pane]

Bernd. Sa tead ju, August ei joo il-
masgi wiina! - Kus rehepüksumasin
praegu on?

Streckmann. Aga teie, isa Bernd, teie
peate minuga kokku jooma! Mis
est teie siis wiinapõletaja olete ol-
nud? - Masin on praegu all mõi-
sas.

Bernd [wõtab kaheldes pudeli]. Et
teie just olete, Streckmann, muudu
ei teeks ma seda mitte. - Kui ma
weel mõisas olin, walitsejaks siis pi-
din ju kõik tegema. Aga häameele-
ga ei ole ma kunagi wiina põleta-
nud ja pärast seda aega ei ole ma
alles sugugi joonud.

Streckmann [Augustile, kes ühe maas-

oleva labida kirsipuu sisse panib]
 Waata aga hästi seda kirsipuud?
 Põmm, põmm, põmm! Wõta
 muudkui kätte ja lase.

Bernd. On inimesi, kes pühapäeval
 jahil.

Streckmann. Külavanem Flamm.

Bernd. Ja muidegi. Meie saime te-
 maga kokku! Paha! Inimeste pä-
 rast on kahju.

Streckmann [pillub Roset]]

Rose [värisedes]. Streckmann.

Bernd. Mis siis on?

August. Mis see siis peab tähenda-
 ma?

Streckmann. Midagi. Meil on ka-
 nanene katkuda.

August. Kaku oma kanakesi kellega
 tahad! Ka süüa võid neid minu
 pärast üksi.

Streckmann [salalikulult vaenuliselt]

Waata ette, August, pane tähele!

Bernd. Rahu! Lepikulult! Jumala

nimel.

Streckmann. Kenn ronib inka mätta
otsa.

August. Kenn on see, kes kraavis on.

Streckmann. August oleme leplikud.
Isal on õigus, oleme lahked. See ei ole
ka kristlik, kuidas sina kõõritad. Su-
le siia! Joo kaasa! Jõume kard! Plus
sa ju ei ole, seda peab sulle nadedam
kui nade jätna, aga lugeda ja kirju-
tada mõistad sa ja teadsid pügada
kus willa oli. Nõnda siis tehne
varsti rõõmsad pulmud.

Bernd [võtab, sest et August silmaga
ei pilguta, pudeli ja joo!]

Streckmann. Seda olen ma aga
uhne, isa Bernd.

Bernd. Rõõmsate pulmude pääle,
sääb võib kard.

Streckmann. Ankurat, kaga õige!

Nõnda on õige! - Täna ei ole nii,
nagu sel aal, kus ma veel tallipuis
olin seekord sääb all mõisas, kus

ma teie kepi all olin. Täna olen
ma mees mis mees. Kõel kord pää
otsas on, see leiab omale inka teed.

Bernd. Ku ja, kuidas Jumal õnnistust
annab! [Augustile]. Joo õige ka
rõõmsate pulmade pääle..

August [võtab pudeli]. Seda andku
Jumal, selle pääle ei ole tarvis juua.

Streckmann [kätiga vastu kintsusid
hüües]. Ja väinseid Augustisid andku
ta! Et vanaisa rõõmu saaks! Ja
kõige vanemast saagu külavanem!
Nüüd laske jeeb Rose ka õige.

Bernd. Sa nutad ju, Rose, mis sul
siis on?

Martha. Täl tilguvad ka ühtelugu
silmad.

August. [Rosele]. Joo üks suutäis,
et ta oma tahtmist saaks.

Rose [võtab ennast vägisi sundides ja
vastikult pudeli]

Streckmann. Hoh, hupp! Inka lõbi-
sasti! Muudkui alla!

Ruse [joob värisedes ja annab pudeli
 vajamata vastiku tundmusega
 Augustile tagasi]

Bend [tasa isaliku uhkusega Bendile
Steenmannile]. See on tüdruk. Selle
 peab ta omal soovil hoidma.

[Esriie]

Teine waatus.

Suur elutuba niilawanema Flam-
 mi juures. Suurel, madalal aumil,
 mis maa kasa on, on üks paremal
 pool, mis ettepoole viib. Teine üks
 tagaseinas ühendab suurt tuba ühe
 väiksemaga, mida härra Flamm
 oma jahitoaks nimetab. Saal on rii-
 tad padrunite tegemise jaoks, rüüed
 ja püssid rippuvad seina küljes,
 täistopitud linnud, mida näha on,
 kui ust avatakse, ja Stomdesanti
 antikapp... Suure eluruumi kolm
 akent paremal pool, pruun palni-
 dest lagi ja muu sisseaad annavad
 talle sõbraliku ja mõnusa näo. Pare-
 mal pool nurgas seisab suur wanat

Wanemuise
näitelawa
✦ TARTUS. ✦

moodi lillelise riidega sohva, selle ees tumedaks värvitud tamme-
pouust laud, mida välja tõmmata
võib. Sohva kohal seina küljes, üns-
teise lähedal, pödra- ja hirve-sarved.
Jahikambri ukse kohal ripub klaas-
kast täistopitud põldpüü-
naga. Edasi paremale poole, sellele
uksele kõige lähemal, - võtmelaud,
võtmed küljes. Mitte kaugel sellest
klaaskapp, tihedalt raamatuid täis.
Selle klaaskapi peal seisab täisto-
pitud võnkull, kapi kõrval ripub
seina küljes kell. Paremat nurka
täidab suur sinisetäheline kaoli-
kiivist ahi. Kolme akne ees pahe-
mal pool õitsevad lillepõõsad.
Aken, mis laua lähedal on, seisab
lahti. Nõndasamuti see, mis temast
eespool on. Selle akne ees istub
meretoolis proua Stamm. Akendel
on mullkardinad. Esimesest aknest
mitte kaugel vana painutatud

kummut pitsist linaga, klaasidega
 ja väikesugu perekonna mälestustega,
 väikeste asjastega ja sellesarnast.
 Seinä pääl kummuti kohal perekon-
 na pildid. Ahju ja eskoja uuse wa-
 hel, klauvid ahju poole - wana
 klaver tixitud tooliga. Klaveri
 kohal mitu kastikäit liblinakogu-
 sid. Kes paremal pool heledaks
 poolitud kirjutuselaud, tema es-
 lihtne tool. Mitu niisugust tooli
 kirjutuselaua lähedal seinä ääres.
 Akende wahel wana puuni na-
 haga kaetud wanaisa tool. Laua
 kohal ripub suur Englise laelamp
 laia walgest wasest randiga. Kirju-
 tuselaua kohal seinäl ühe wiceastase
 ilusa poisikese suur päewapilt lihtsa
 puuraami sees. Pildil on pärg liht-
 satest põllulilledest ümber. Pildi all
 suur klaasist nauss meelespea lilled-
 ga, mis märja liiwa sisse pistetud
 on. Tore suurine päew, umbes kell

11 hommiku.

Prõua Flammil on ühe vanema naes-
 terahva aukuväärt wälimus; meeldib
 maesterahvas umbes 40 aasta wanadu-
 ses. Ta kannab musta alpaka-kleiti
 wanatmoodi lõigatud bluusega, valget
 pitsitannukest pääs, pitsist kraet kae-
 las ja tema kõhnu peenikesi kasa
 katabad poolst saadix pitsist
 manskettid. Süles on tal üks raamat
 ja batistist taskurätik. Prõua Flamm
 näol on suured aukuantust äratavad
 jooned. Tema silmad on helesinised
 ja läbitungivad, ots kõrge ja lai.
 Tema juuksed on juba hallid ja
 õhukesed ja ta kannab neid laitmata
 väike joon keskel. Ta liigab neid
 wahel sõrmeotsadega taha poole.
 Näo ilme on häätähtlik. Tõsi-
 loodus tema näos on ilma waljusta.
 Silmade, suu ja nina ümber mõi-
 lgil palju kelmikad olemus.
 Pr. Flamm (waatab mõtetes kaugile),

ohkab, hakkab hoollega raamatut lugema, jääb kuulatama, paneb raamatu kinni, kuna ta märgi vahule paneb, pöörab unse poole ja ütleb siis kõva ja meeldiva häälega]. Kes aga väljas on... tulgu muudkui sisse! - [koputatakse, ukseava avaneb natuke ja vana Berndi nägu tuleb nähtavale]. No kes saäl siis on? - See on küll isa Bernd, meie vaestehoolerandja ja kirikueestsiisja. Fulge aga sisse, ega ma teid ei pure, isa Bernd.

Bernd. Meie tahtsime leitnandi häraga rääkida. [Astub sisse, tema järel August Keil, mõlemad on jällegi pühapäeva riides].

Fr. Flamm. No, no! See näeb ju päris pühalin välja.

Bernd. Tere hommikust, leitnandi proua.

Fr. Flamm. Tere, tere, isa Bernd! - Minu mees oli natukesest aja eest

Jahinambriis. [Augusti tähendades]

Süäl on ju ka teie härra väimees?

Bernd. Ja, Jumala abiga, preua
Flamm.

Pr. Flamm. Wsh, siis wõtku ometi
istet! Teie tahtsite küll laulatust
üles anda? Nüüd on siis asi wiimati
nii kaugel?

Bernd. Ja, Jumalale tänu, oleme
jah.

Pr. Flamm. See rõõmustab mind. Sel-
lest ootamisest ei tule ju midagi
välja! Kui see juba olema peab, siis
ka ruttu! - Ja on siis nüüd nõuus?

Bernd. Ja - ja minul on nüüd ka
päris kivi südame päält ära. Ta
jähtis ju õige kaua. Nüüd teeb ta
asjale ise omast häast tahtmisest
ruttu taha. Parema tänana kui hem-
me olgu pulmad.

Pr. Flamm. See rõõmustab mind
ju, Bernd! - Christoph! - Ma
anwan, minu mees tuleb kohe! -

See asi oleks siis nüüd joones. -
 Ah, isa Bernd, siis võite enne
 tänada! Teie olete nüüd küll väi-
 ga rahul.

Bernd. On ka nõnda. Teil on
 õigus, proua Flamm! Üleilma rää-
 kisime üheskoos. Ja siis on Jumal
 veel võrreim õnnistust andnud:
 siis käis August Goadau preili
 juures ja see oli nii väga armuline
 ja laenas kolmtuhat marka. Sel-
 lega võis August nüüd Lachmanni
 maja ära osta.

Pr. Flamm. Ah! tõesti? On see
 võimalik? - No sääl näete nüüd
 jälle, isa Bernd: kui teid härra-
 sed lahti lasksivad ilma et tü-
 rixest armuleiba oleksivad
 andnud, sääl kartsite teie ja olite
 ilma lootuseta - see oli ju ka sel-
 ge alatus! Nüüd on aga Jumal
 kõik hääks pööranud.

Bernd. Nõnda see on! Suimene

on ju ikka nõdrasuline.

Pr. Flamm. Noh siis! Nüüd olete
elusasti läbi! Esiteks on ju maja
otse kiriku ees ja siis on ju säääl ka
hää tükike maad! Ja Rose... ar-
wan ma, mõistab maja pidada.
Ja, ja, teie võite päris rahul olla.

Bernd. Kui palju see preili õnnistust
saadab! Tääle Jumala... kellele
oleme meie kõige rohkem tänu
võlgu? Olexin ma Gnadau preili
juures teenistuses olnud ja säääl nõnda
veewa näinud, nagu meie hävaste
teenistuses, ei olex mul küll vaja
nõnda kaevata.

Pr. Flamm. Teil ei ole nüüd enam
tarwis kaevata, Bernd.

Bernd. Heidku! muidugi mitte! Uhes
asjas mitte.

Pr. Flamm. Tänu pääle ei pea elus
lootma. Minu isa oli nelikümne
aastat metsaülem ja ema pidi
oneti pärast puudust kannatama. -

Teil on nüüd tubli wäimees! Teie wõite kenas majas elada ja teil on isegi oma põllutöö. Et nüin ilusasti edasi lähel ja mitte tagurpidi, selle eest laske aga oma lapsi hoolitseda.

Bernd. Beda loodan ma na üsna kindlasti! - Waadake, selle juures ei kahtle ma sugugi. Kes nõnda wiisi edasi on püüdnud, esiti kui rändaja raamatukaupleja...

Pr. Flamm. Kas teie ei tahtnud ka nõrd missionäris hakata?

August. Selleks oli kahjuks minnetamis liiga nõrk.

Bernd... ja kes lugema ja kirjutama ja näsitööd tegema on õppinud ja selle juures nii kristlik ja auus on, säääl wõin ma üsna rahulikult oma pää maha panna, olgu kas wõi wimasuus uneks.

Pr. Flamm. Teate teie üleüldse, isa Bernd, et minu mees abieli

asjade ajamise käest ära annab?
See Reset ta vist küll enam
ei laulata.

Bernd. Rahvas on rapsi väljal...

Fr. Flamm. Ma tean, ma tean! Rose
on ka säääl abiks. Tä oli juba tänna
hommiku minu juures. Kui te wa-
hest minna tahate... nohe äne
tagasi... Christoph!... Siin on...

Flamm [ilma et teda näha olex,
hüüab]. Olen siin, nohe!

Fr. Flamm. Ameti asjad.

Flamm [ilma kuue ja vestita, il-
mub jahikambri ukse pääle. Tema
lumivalge särk on eest lahti. Tä
on selle kallal ametis, et üht kahe-
rauga pussi puhtaks teha]

Hüüva. Masinist Streckmann oli
praegu siin. Ma tahansin mõige
parem nohe ära peksta lasta.
Masin on praegu mõisas. Aga
säääl ei ole nad veel ammugi
valmis... Issand Jumal! See on

ja isa Bernd.

Bernd. Ja, härra Flamm, meie tulime. Meie tahtsime...

Flamm. Kõik korda mööda! Kannatust! [Kuna ta läbi püssi raadade waatab]. Kui teil abiolu asjad es on, isa Bernd, siis peaksite parem natuke aega veel kannatama. Minu järeltulijaks saab rendant Steckel, see teeb seda asja palju pühalikumalt.

Pr. Flamm [kes, heegeldamise noel lõuna juures, oma meest tähelepänelikult waadeldes, päält kuuland on]

Aga Christoph, mis sa nüüd räägid.

August. [algusest saadik kahwatu, on Streckmanni nime nimetamise juures veel kahwatumaks läinud, nüüd tõuseb ta pühalikult ja aritatult püsti]
Leitnandi härra, ma tahan laulatust üles anda. - Mina olen Jumala abiga walmis püha abieluseisusesse astuma.
Flamm [wõtab püssi silmade eest ära]

ütteleb pääaliskaudselt]. Ei ole võima-
lik! On siis sellega nii kiire?

Fr. Flamm [naljakalt]. Mis see siis
sulle nõnda lähed, Christoph, oled sina
kiüll! Lase sina ometi inimesi rahu-
likult paari minna! Sina oled see
õige õpetaja, sina! Kui tema tuht-
mise järele sünniks isa Bernd, ei
oleks muud kui poiss mehi ja vanu-
tüdrukuid.

Flamm. Abielu on ka ainult kergatsi-
te piirnis. - Teie olete raamatukaitja
August Keil.

August. Ja muidugi!

Flamm. Teie elate Wandrissis? Ja
olete Lachmanni maja ostnud?

August. Ja muidugi!

Flamm. Teie tahate raamatukaup-
lust avada?

August. Raamatu- ja paberikaup-
lust. Ja. Võib olla.

Bernd. Pääasjalikult mõtleb ta ju-
mala sõna-raamatuid.

Flamm. Lachmanni maja küljes on ju ka maad. See peab küll selle suure piiripuu juures olema?

Bernd ja August [ühel ajal]. Ja.

Flamm. Siis on ju meie piirid koos. [Paneb püssi ära ja otsib taskust võtme-
mekimpu, selle järele hüüab ta väl-
ja]. Skinna! Lükka õige leitnandi
proua välja! [Istub, natuke rahutust
üles näidates, aga saatuseli alla
heites, kirjutuselava juurde.]

Pr. Flamm. Üks väga viisakas mees!
Aga tal on õigus! Mina olen üle-
arune! [Stägasale toatüdrukule, kes
sisse tuleb ja tema taha asub.]

Tüdruk lükka mind õige jahikamb-
risse. Sa võiksid ka oma juuksed
paremine üles seada.

[Pr. Flamm ja tüdruk ära jahi-
kambrisse.]

Flamm. Mul on Lachmanni rah-
vast kahju! [Keilile]. See konku-
hvitud raha oli selle maatüki päale

Wõlgu antud? - [Keil kõhib äritatult ja kõhmetult]. Noh, miimati on see ju ükspuhas! Kellel see maatükk näes, see võib omale õnne soovida. -
 Teie tahate siis? ... Punt puidub ju?
 Kuudas siis? - Punt tõugub küll?
 August [väga äritatult ja kindlalt]. Meie oleme ühel meelel, nii palju kui mina tean.

Bernd. Ma lähen ja teen ka siia, härra Flamm. [Ruttu ära]

Flamm [kes nähtavasti mõtite segaduses kirjutuseleena arvanud on, märkab liiga hilja Berndi kadumist]. Rumalus, sellega ei ole ju sellepärast veel nii kiire. - [Vaatab mine silmapilgu kõhmunult unse poole, mille taha Bernd kadus, kehitab siis õlgasid]. Ütelge, mis te tahate, tehke mis te peate! - Mina panen aga omale piibu kessama. - [Sõu-
 sib üles, võtab raamatukapist tubakakotti, seinalt ühe lühikese

piibu, topilo täis ja paneb põlema.
Selle juures Augustile]: Kas suitse-
 tate?

August. Ei.

Flamm. Ja ei muuska ka?

August. Ei.

Flamm. Ja teie ei joo õlut, ei
 napsi, ei weini?

August. Muud midagi kui weini,
 laua kirikus

Flamm. Raudsed põhjused! -
 Eskujulik! - Pisse! - Koputati ome-
 ti? - Wõi mitte? - need olivad
 need pagana sõrad! Teie tohter-
 date wahel inimesi ajawitens? -

[August raputab pääd]. Ma arwa-
 sin, teie teete neid wahest palwega
 terweks! Minu meelest on, nagu
 oleksin ma sellesarnast kuulnud.

August. See on küll hoopis teine asi
 kui tohterdamine.

Flamm. Kuidas nõnda?

August. Usk võib mägesid paigast

57.

tõsta. Ja kui waimus ja tões palu -
tanse... siis on taewane isa na
täna veel see kõige wägewam.

Flamm. Sisse! - Koputati ju
ometi jälle? - Sisse! Sisse!
Kolme kuradi nimel...

[Wana Bernd, ise wäga kahwatu,
lõhnab kahwatu ja vastu tõukija
Rose sisse. Rose ja Flamm waata-
wad teineteisele silmapilk aega
kindlalt silma. Siis räägib Flamm
edasi]. Ilus! Oodake üks silmapilk!
[Lähel, nagu tahaks ta midagi
tunna, jahinambriisse]

[Järgnevat etendus Berndi, Rose
ja Augusti vahel & räägitakse äge-
da sosisitamisega]

Bernd. Mis siis Streckmann ^{sullel} ütles?

Rose. Kes siis? Ei, isa...

Bernd. Streckmann oli wäljas. Ta
käis kalle kõin aeg pääle.

Rose. Mida ta mulle siis pääle
pidi käima?

Bernd. Seda küsin ma praegu si-
nu käest.

Rose. Ja mina ei tea seda.

August. Sa ei pea mitte niisuguse
näruga tegemist tegema!

Rose. Mis ma siis teha väin, kui
ta minuga räägib?

Bernd. No näed nüüd, et ta sinuga
rääkis.

Rose. No kui ka; mina ei kuulnud -

Bernd. Selle Streckmanni pääle, sil-
le pääle pean ma veel kaebama.

Selle pean ma veel nohtusse kaebama

Kui me ennist säält mööda läksime,

kus nad masinaga reht peksuvad -

kuulake, nüüd hakkavad nad

jälle pääle! [Kuulda on kaugelt

rehepeksu-masina huumamist ja

wunnat] - säält hüüdis ta meile

midagi järele. Mida, seda ma

ainult silgesti ei kuulnud.

August. Kui üks tüdruk sellega
kaht sõnagi räägib, on juba tema.

hää kuulsus mekas

Reese. Siis otsi sina omale keegi pa-
rem wälja.

Flamm [astub jälle sisse]. Tä on krae
kaela ja ühe jahikuue selga pannud.
Sema olek on kindel ja täsine].

Kõigile tere hommikut! - Millega
wõin teenida? Kumas peab siis laulatus
olema? Mis siis on? Teie ei ole küll
asja kohta ühel nõudel? - Siis olge
hää, wäänige emeti keegi üks sõna! -
Noh armsad inimesed, teie ei ole siis
veel mitte nii kaugel?! - Ma teen
teile õige ühe ettepaneku: minge
kodu ja mõelge selle üle veel kard
järele! Ja kui otsusele olete jõud-
nud, tulite jälle tagasi.

August [kaskiwalt]. Asi peab prae-
gu korda saama!

Flamm. Minul ei ole isenesest meista
midagi selle wastu, Keil [Pliiatsi-
ga markusi tegema walmistades].

Nõnda siis: kumas peab ^{siis} asi olema?

Bernd. Nii uttu kui võimalik,
 avasime meie.

August. Nelja viie nädala pā-
 rast kui võiks.

Flamm. Juba nelja viie nädala
 pärast?

August. Ja, härra Flamm!

Flamm. Siis palun kindlat muu-
 päeva! See ei lähe ju nii pilli-
 palla ja...

Rose [piinliku õrevusega, ilma
 tahtmata]. Sillega oleks veel väga
 hästi natuke aega! -

Flamm. Mis sa arvad? Mis te
 arvate, tahaksin ma ütelda. Meie
 tunneme üksteist ju lapsest
 saadik. Aega kui keegi prunt on,
 ei ütelda talle enam sina. Nõnda
 siis palun: tema ei ole, nagu
 näitab, nõuus.

August [kes Rose sõnade juures
 kangesti kohmunud on, on talle
 väin aeg sest saadik otsa

61.

wahtinud. Müüd saab ta oma
äritusest wõitu ja ütleb nõhutawes ra-
huga]. Koh siis! - Elage hästi ja
õnnelikult, isa Bernd.

Bernd. Sa jääd siia, August, ütlen
ma sulle ainult! [Rosele] ja sina!
Sinule tahan ma ka korra midagi
ütelda! Kas ei wõi ja! Saad
minust aru! Mul on kaua sinuga
kannatust olnud! Ja Augustil ka
rohkem kui tarwis. Meie tantsisi-
me sinu pilli järel. Meie mõt-
lesime ikka: kannatust, kannatust!
Küll Jumal teda juba mõis-
tuse juurde juhatab. Aga asi lähel
sinuga ikka halwemaks ja halwemaks.
Kolme päewa eest töötasid
sa mulle seda ja andsid Augustile
ka selle päale ka, ja sa ise ei jõud-
nud seda sugugi ära oodata. Täna
ei taha sa sellest jällegi midagi
teada. Mis see tähendab? Mis
sa enesest üieti mõttled? Arwad

sa, sa võid enesele kõik lubada,
 sest et sa noor nägus tüdruk
 oled? Sest et sa enese järel waa-
 danud oled ja töökas oled ja sest
 et üksigi inimene sinu kohta
 midagi ütelda ei või? Selle poolest
 ei ole sina mitte ainuke. See on
 kord ja rühis. Selle pääle ei ole
 tarwis uhke olla! - On veel teisi,
 kes tantsimas ei käi? On ka veel
 teised väikseid õdesid ja wenda-
 sid üles kaswatanud ja wanal
 isal majapidamise eest hoolitse-
 nud. Ei ole mitte kõik lubud ja
 lupardid, sellepärast et sina juma-
 la kartlik auus tüdruk oled. Mis
 siis oleks kui see teisiti oleks. Siis
 oleksid sa ammu väljas uulitsal!
 Kuusugust tüdrikat minul ei oleks.
 Sellel mehel sin; Augustil, sel-
 lel ei ole sind tarwis. Kuusugusel
 mehel on ainult tarwis nätt väl-
 ja sirutada... - siis on tal kümme

tükkigi iga sõime jaoks, kõige parematest perekondadest. Koguni teistsugust ehk, kui sina oled. Tõepoolest! Siin katkeb küll inimesel kannatus. Pääs peab küll inimesel ükskord kannatus katkema. Kõrnus! Uhnus! Ülemeel! Üks kahest: kas sina täidad oma lubamist nüüd...

Flamm. No, no, isa Bernd! Iksa tasaselt!

Bernd. Leitnandi härra, teie ei tea seda lugu! Tahab tüdruk üht aumeest nõnda tõugata ja vedada, siis ei või ta mitte minu tütar olla.

August [pea nuttes]. Rose, mis on sul minule ette heita? Mis pärast oled sa nüüd nõnda halb minu vastu? Mul ei ole küll kunagi usku olnud oma õnne sisse, sest mis pärast? Mina olen juba õnnetuse jaoks määratud! Seda

Olen ma ka teile, isa Bernd,
 juba inka ütelnud! - Kuid siiski,
 ma olen tööd teinud ja waewa
 näinud, ja selle poolest on ju-
 mal ka õnnistust andnud, et
 ma mitte ei ole häbisse saanud.
 Kuita wõi! See tuleb nõnda. Sei-
 siti see juba ei ole! Minu
 jaoks oleks seda ühekorraga lii-
 ga palju olnud! Waestelaste ma-
 jas oleid üles kaswanud! Oma
 kodu ei ole sul ialgi olnud! Ei
 õde, ei wenda... siis pead juba
 õnnistegija poole hoidma. -
 Wõib olla, et ma mitte kõige
 ilusam ei ole! Ma küsisin sind,
 sina ütlesid ja! Mis seespool,
 see on tähtis! Jumal waatab, mis
 südames!... Ba saad aga ükskord
 kibedasti kahetsema! [Tahab
 ära minna, Bernd hoiab teda
 tagasi]

Bernd. Weil nord, August, sa jääd

siia! - Saad arm, Rosine! Sõna
sõna vastu. See mees siin... üks
kahest... seda mina ei luba. -

See siin, see on minu tugi olnud,
ammu enne kui ta sind naeseks
palus. Kui ma haige olin ja midagi
gi teenida ei saanud ja keegi meist
ei hoolinud: tema jagas oma tüki-
kest leiba meiega. [August ei saa
omast liigutusest enam jagu, võtab
kübara ja läheb ära]. Tema oli
meile nagu ingel taevast! - Au-
gust!

Rose. Ma tahan ju. Teie võite mul-
le ameti aega anda! -

Bernad. Tä on sulle kolm aastat
aega andnud. Õpetaja härra on
sind sundinud... Nüüd on tal
küllalt! Kes võib talle seda pa-
haks panna! Kõigil on oma piir!
Tema on täitsa õigus! Aga nüüd
vaata sina... kus sa jääd... mis
sa tahad... mina ei taha sinuga

ka enam jahtida. [Bernd ära]
Flamm. No! no! no! no! Tuhad
 ja tuline!

Rose [on vaheldamisi surmukah-
 watus ja p. masens läinud. Tema
 olemus on rasket sisemist ärevust
 väha, mis vahel nii kange on, et
 mitu korda näitab, nagu tahaks
 see läbi murda. Pärast seda
 kui ka Bernd ära läinud on, on
 tüdruk kohutawalt kahwatus ja
 wainsens jäänud.]

Flamm [selle järele kui ta registri
 kinni pandnud ja julgust leid-
 nud on Rosele otsa waadata]. Rose
 Arka üles! - Mis on siis sinuga? -
 Sa ei wõta ometi seda hõri südä-
 messe?! - [Kuna Rosele külma-
 wärinad pääle tulewad ja tema
 suurtes tarmetanud silmades pisarad
 on]. Rose! - Ole mõistlik! - Mis see
 siis tähendab? -

Rose. Mina tean - mis ma tahan - ja -

67.

- minna - wiiin selle ka läbi. - Ja - kui mitte - siis - ei ole sellest ka midagi!

Flamm [käib ärituses edasi tagasi, kuulab unse poole]. Muudugi meist, mis pärast siis mitte! [Nähtavasti ainult wõtmelaua wastu huvitust tundes, kust ka wõtme wõtab, sosistab ta tõuswa kiirusega]. Rose! - Pina! - Rose! -

Rose, kas sa ei muule?! Meie peame mõisa taga kerku saama! - Ma pean veel kord sinuga kõik läbi rääkima. - Pst! - See on jahinambriis - Piin see ei lähe. -

Rose [waawaga rääkides, aga raudse kindlusega]. Mitte ilmasgi, härra Flamm!

Flamm. Pa tahad küll meid kõiki üheskoos hulluks teha?! Sulle on küll saadan naha alla tärnitud, ütles õige!?! - Ma juoksen nüüd juba nelj nädalat sinu järel ja tahan paar mõistlikku sõna sinuga rääkida: sina teed ju, nagu oleksin

mina pidalitõbine - - nõnda see on! Siis tulevad niisugused lood...

Rose [nagu enne]. Ja kui ka kümme kord niisugused lood tulevad, Tõugane aga pääle mind mina ei ole paremat ära teeninud! Pühkige aga pääle oma saapaid minu küljes, aga...

Flamm [seisab laua juures, pöörab äkki pahase imestusega Rose poole. Wahtsels ennast. Kurraga lööb ta tahtmata usinaga laua pääle, nõnda et kõiin pöörub]. Põrgu pärast veel kord!

Rose. Jumala pärast...

Pr. Flamm [oma veeretoolis onida üks tüdruk lükkab, ilmab jahinambri lävele]. Mis siis on, Flamm?

Flamm [on tuhakarva kahvatunus läinud, nõgub ennast kurraga võtab repi ja kübara seinalt, tähub paremast unest ära]

Pr. Flamm [vaatab esite imestades

oma mehele järele, saadab teda pää-
raputamise ja pöörab siis nüsivalt
Rose poole. Mis siis juhtunud on? -
Mis siis sel mehel on?

Rose [kelle üle sügav meeleliigutus
voimust saab]. Ah armas leitnandi
pereua, ma olen nii hirmus õnnetu!! -
[Langeb pr. Flammi ette kõnnu ja pei-
dab oma näo tema sulle].

Pr. Flamm. No ütles mulle eige...
huldenene tüdruk... mis siis sinu
sisse on tikkunud? - Mis siis on? -
Sa oled ju nagu ümber muudatud. -
Sellest ei saa ma eladesgi aru. -
[Tõatüdrukule, kes teda sisse on lü-
kanud]. Kuid ei ole sind praegu tar-
vis! - Parast tule tagasi! See kõõ-
gis näin kardada. [Tõatüdruk ära] -
Koh siis! - Mis siis viga on? - Mis
siis on juhtunud? - Räägi aga näin
ära! Kergenda oma südant! -
Mis? - Kuidas? - Mis sa ütled -
Mis sa ütlesid? - Sa ei taha

Kliistri-Augustile minna? - Wõi
 on sul mõni teine igatsus pääs? -
 Kõmis siis: üks on nüsama palju
 wäärt nagu teine ja päris see ei
 ei ole sul keegi.

Reze [wiimaks ennast kogudes ja
 püsti tõustes] Ma tean, mis ma
 tahan, ja häa küll.

Pr. Flamm. So? Näed, ma mõl-
 lesin, wabest ei tea sa seda mitte.
 Kaesed ei tea seda mõnikord
 mitte. Sinu wanaduses veel koguni
 mitte. Mõnikord wõib sääl wana
 inimene aidata. Aga kui sa tead,
 siis on ju häa! Siis saad sa juba
 üksigi teine. [Terawa pilguga,
 kuna ta prilli päkra on pandud]

Reze! Oled sa wabest haige?

Reze [chmatanult, segaselt] Haige?
 Kuidas nienda...

Pr. Flamm. Kõh haige, nagu seda
 wahel juhtub. Warem olid sa ju
 haigis teistmoodi.

Rose. Ma ei ole ju haige...?!

Fr. Flamm. Ma ei ütle ju na seda. Iha küsin ju. Sellepärast küsin ma sind praegu! - Meie peame üksteisest vieti aru saama, näed! - Fösi! Meie ei taha ometi üks - teist tantsitada! Pimesikku mängida ei taha me ju ometi. - Sa ei arva ometi, et ma sulle hääd ei soovi? [Rose raputab ägedalt pääd]. See püudiks veel! - Noh olgu. Sina oled veel minu Kurdikesega mänginud. Föie kas - vasite üksteise kõval üles, kuni Jumal tuli ja minu ainukese lapse ara võttis. - Ja et sel ajal minu ema ka süi - ma mäletan küll, ta oli surmavoodil! - siis rääkis ta veel minuga: mina pidada na - ture minu järel vaatama, kui väi - malik.

Rose [vahib üksisilmi enese ette]. Kõige parem oleks mulle - wette hüpata! -

Kui juba nii kaugel ~~ole~~ on...
 Jumal andku mulle seda pattu
 andeks!

Pr. Stamm. Kui juba nii kaugel
 on? - Mis? - Iha ei saa sinust aru!
 Sa võiksid ehk natuke selgemil-
 ne raakida. - Esiteks olen mina
 mehepoeg, mulle ei tähenda see
 midagi! Ja siis olen ma ju ka
 ema võim, kuigi ma praegu il-
 ma lasteta olen. Tüdruk, kes teab,
 mis sinuga on! Iha olen sind juba
 mõnigi nädal tähele pannud,
 sa ei ole vahet sellest midagi mär-
 ganud, sa peaksid õige tüega kor-
 ra välja tulema. - Liikna mind
 õige sinna kummuti juurde. -
 [Rose teab seda]. So! - Siin mendes
 laadikutes on vanad asjad! - Lap-
 seasjad veel Kurdisuse ajast pärit...
 Sinu ema ütles mulle ükskord:
 minu Resest sellest saab lastema!
 Muide aga, ta veri on natuke

liiga kuum! - Ma ei tea ju mitte:
 võiks olla, et tal õigus on. [Wõtab
ühelt sahtlist ühe suure nuku]

Kas näed! See olgu, kuidas tahes,
 aga ema ei ole ka sugugi ära põ-
 lata! Selle nukuga oled sina kur-
 dinesega mänginud. Pääsajalinult
 sina kasvatasid ta suureks, pe-
 sesid, pöötsid ja tegid kuivaks ja
 ükskord Flamm tuli just juurde,
 tahtsid sa talle isegi rinda anda --

Sa oled täna hommiku lillesid
 võtnud. Eks ole, need meeles piad sääl
 tassineses?! Ja pühapäeval oled sa
 jälle Kurdinese hauda ehtinud. Lap-
 sed ja haavad on naesteasjad. [On
ühe lapsesõrginise sahtlist võtnud,
hoiab teda kätte vahel, teise näega
teisest näinest, ja räägib üle selle]

Miss, Rose? - Ma tänan sind ka
 selle eest! Sinu isal, sellel on
 misjoniga, piiblitundidega ja
 muude samaste asjadega tegemist

Tema ütleb: inimesed siin-maa pääl on kõik patused, ja ta tahab nendest kõigist inglid teha. Weib olla, et tal õigus on, mina ei saa aga sellest aru. Minna olen ühte amusest asja õppinud: nimelt mis tähendab ema olla siin-maa pääl ja kuidas see valudega õnnistatud on.

Rose [on ema noorma all proua Flammi ette kõrisedes põlvili laskunud ja suudleb ülestunnistades ja tänades lõpmata hulka nõrdsid pr. Flammi näsa]

Pr. Flamm [avaldab sellega, et ta silmad üheks minutiks suurelt üles vaatavad, et ta tööde ära tundnud ja ülestunnistamisest aru saanud on, räägib aga rahulikult edasi]. Käed, tüdruk, seda olen mina õppinud. Minna olen seda õppinud, ilm on aga seda ära unustanud. Paljust

teistest asjadest ei tea ma midagi!
 Pääal ei tea ma rohkem, kui seda
 mida igauks teab, ja mida iga-
 üks teab, seda ei nimeta ma tead-
 miseks. [Paneb lapsesärgikese ette-
 waatlikult ruppe]. No mine nüüd
 kodu ja võta julgust. Ma tahan
 nüüd kõige üle esite iseeneses jä-
 rrele mõelda. Hää küll! Rohkem
 ma sinu käest praegu ei küsi. Sa
 ei ole nüüd enam see ehk teine...
 Ja see tähendab vaks morda nii et-
 tevaatlik olla. Ma ei taha midagi
 teada! Usalda mind! Minule on
 üleüldse üks puhas, kes ta isa on:
 olgu ta sant või mõisnik. Lapse
 peame meie ometi ise ilmale too-
 ma. Selle juures ei saa meid keegi
 aidata. Kolme asja peab mõtlema:
 isaga, Augustiga... ja veel mõnda:
 sellens on ju minul aega! Ma ta-
 han seda kõik läbi mõelda.
 Oled ometi veel millegi jaoks nõlb-

lin ilmas.

Rose [on jälle tarretamult püsti tõusnud]. Ah ei, leitnandi pruua, ärge seda tehke! - See ei lähe! - Teie ei pea minu eest hoolitsema! - Mina ei ole seda ei teie ega kellegi teise poolt ära teeninud. - Seda tean ma. - Ma pean seda üksi läbi tegema! - Teiste päale loota mina ei tohi! - See on... selgemine ei või ma rääkida! - Teie olete nii häa nagu ingel, leitnandi pruua!... Jumal taeväs: teie olete liiga häa minu vastu!... See ei lähe aga mitte! - Mina ei või seda vastu võtta. Jumalaga, leitnandi pruua.

Pr. Flamm. Jää õige weel. Ma ei tohi sind praegu nonda oma juurest ära lasta. Kes teab, mis sa weel ära teed.

Rose. Ei, sääl võite päris rahulik olla, pr. Flamm: seda kõige viimast ei tee ma weel ammuigi ära! Häda

korral võin ma ju lapse cest tööd
teha: taevas on kõrge ja ilm on lai! -
Kui ainult minu enese pärast, ja
isa mitte ei oleks, ja kui mul Augustist
mitte nõnda kahju ei oleks... ja laps-
sil peab ju kord isa olema!

Pr. Flamm. Heää! Ole tragi tüdruk!
Sa oled ju inka vahva naesterahvas
olnud! Beda parem, kui sa pääd ei
kavata! - Aga kui ma sinust õieti
ära olen saanud, siis ei mäista ma
sind jällegi: mis pärast sa pulmade
vastu tõgud.

Rose [jälle kinniselt, kahvatult ja
kardlikult]. Mis ma pean teile ütlemas?
Ma ei tea ju mitte! - Ma ei taha
ju ka edaspidi enam vastu aja-
da ainult... Streckmann...

Pr. Flamm. Ole avalik, mäistad! -
Minu pärast mine nüüd kodu
minu pärast. Tule homme tagasi!
- Kuula minu sõna! - Ole rõõmus!
Rõõmus pead sa olema oma lapse

pärast...

Rose. Peda ma ja olen, teab Jumal! -
 Minna saan sellega ka juonde, ainult,
 aidata ei saa mind keegi selle juu-
 res. [Puttu ära]

Pr. Flamm [üksi, vaatab talle järle,
ohkab, võtab sargikese nipeest,
laotab tema nagu enne enese ees
kaiali ja ütleb]. No tüdruk, see on ju
 suur õnn, mis sul on! Kaesid ei
 ole suuremat! Hoia teda aga nin-
 ni.

[Esirüü]

Kolmas waatus.

Wiljakandja maakoht. Ees paremal pool põldude wahel ühe kolmenurgalise, natuke sügavamal seiswa muru pääl - wana pinnipuu, selle all selge weega hallikas, väga lihtsa kivi-woodiga. Keskpaiigas on hünamaa. Tagapool on, leppade, sarapuude ja pajude keskel järwe sarnane tiik pilliroo-kallastega ja weetaimedega. Tema taga heinamaad ja pööblingis väga wanad tammed, jalakad ja kased. Wõsa ja puude wahelt on kaugel külade katused ja kirikutorni näha, paremal pool pääsaste taga ühe mõisa hoonete ölenatused.

Palaw pärastlõunene aeg augusti =

kuu hakatuses. Kaugelt on rehe-
 pensumasinna kuugamist kuulda.
 Parevalt poolt tulevad wana
Bernd ja August Keil, wäsimud
 tööst ja palawusest. Mõlematel on
 seljas ainult särk ja püksid, jalas
 saapad, pääs mits; mõlematel
 on olal uha, käes wikat, nahk-
 rihma küljes puusal lehinasar-
 luisuga.]

Bernd. Täna on palaw! - Täwwis
 õige nature puhata! - Aga wõim
 on oma maatükkise pääl töö-
 tada.

August. Ei ole sugugi harjunud
 selle heinaniitmiseega.

Bernd. Sa olid aga päris mehe-
 eest wäljas.

August. Oh heldus! Kui kaua
 see kestab. Mul pistab ja valutab
 juba kõigis liinmetes.

Bernd. Sa wõid rahul olla,
 wäimeespeeg. Samane töö tahab

harjumist. Ja siinul on ta ju üldse
arukordne asi. Aga nagu öeldud,
sa võiksid aednikkudega võidelda
minna.

August. Ühe päeva. Seisel päeval
olen ma otsas. Mul on valus. Ma
olen juba kord hädaline. Ma käi-
sin ka jälle kreisiarsti juures. Nagu
ikka. Ta kehitas paljalt õlgasid.

Bernd. Sa oled terve ja jumala näe
all. Võiksid ju paar aastatunud
naela mee sisse panna ja kaks kolm
korda nädalas seda vett juua. See
puhastab verd ja karastab südant. -
Kui niid ka ilm ilusaks jääks

August. Lige kõrvetav kuum on.
Mina meelest oli niitmise ajal, na-
gu olen juba kirjutanud.

Bernd [hallikaäärde maha põl-
vitades, on süuga otse veest joonud.]

Wesi on ikka kõige parem jook!

August. Mis kell peaks juba ole-
ma?

Bernd. Keli vist küll. Ma imes-
tan, kuhu Rose söögiga jääb. [Tõu-
seb üles ja katsub pusti pandud vi-
kati tera, nõndasama nagu August
teeb]. Pead sa luiskama? Minu oma
käib veel natuke.

August. Ma võin ka veel kard
nõnda katsuda.

Bernd [laseb ennast püripuu al-
la rohu sisse]. Tule parem ja istu
sina minu kõvale. Ja kui sul oma
testament ühes oleks, siis võiksin
kohe südamekinnitust leida.

August [wäsinult ja wabastatult nõnda-
samuti maha lastes]. Ma ütlen ai-
malt: Jumalale olgu kiitus ja tänu.

Bernd. Näed, August, ma ütlesin sul-
le kohe: jätke teda! Küll tüdruk
juba õiget teed leiab! Nüüd on ta
ka mõistuse päha võtnud. Warem-
tel aegadel... enne sinu aega juba
olen ma wahel pääd murdnud.
Juba siis tuli wahel niisugune jonn!

Kõige parem rahulikult jooksta lasta! - Mõnikord oli Jumala eest nõnda, nagu jookseks ta pääga vastu seinale: vastu nägemata seinale, mida keegi ei näinud, ja seal pidi ta päris nagu kobama.

August. Mis temale see kord päha tikkunud oli... praegu tänan ma ju põlvreide pääl Jumalat... aga see kord ei teadnud ma aru ega otsa! - Et ta äkki... mis selle taga oli, sellest ei saa ma veel tänagi targaks.

Bernd. Kuidas oli ta see kord ja kuidas nüüd, kui me laulatust ülesandma läksime!

August. Mul on häa meel, et enam külavanem Flamm selles ametis ei ole.

Bernd. Kuid ei teinud ta koverat nägugi, ja nelja viie minutiga oli kõik korras. Misugune on ta mõnikord. Nagu naesed juba on.

August. Kas Streckmann vahust selle taga oli? Ta hüüdis ju teile

taojast järele ja enne oli ta ka
tühjusele pääle käinud.

Bernd. Väib olla, väib olla mitte!
Seda ma sulle ei tea ütelda. Tüh-
juse käest ei saa ju minikord midagi
välja. See ei ole ilus. Just sellepärast
räämistan ma ka nõnda, et ta
mehe saab, kes tema pääle mõjuda
väib ja tema jänni välja ajada.
Tee kahekesi abite üksteise jaoks
maaratud. Tema on häär. Tema on
ainult õiget juhatusst tassis ja sinul
on häär ja pehme käsi.

August. Kui ma seda maininisti
Streckmanni näen, siis on minu
meelist, nagu näeksin ma vana-
surya ennast. . . .

Bernd. Kas ta annas, et see inimene
pahandust teeb . . . ta on ju
lapsesest saadise väikse lüümis!
Nii minigi korral on tema ema selle üle ka
võnud! . . . Väib juba olla! Sellega
saab ta juba valmis.

85

August. Kuu ma seda meest näen,
ei tunne ma ennast ära. Skulle vi-
satakse nagu kuu ma ehk külma
vett selga ja ma väissin taevase-
isa päale kaevata... ma tahaksin,
et ta minust Simsoni oleks teinud.
Sääl on mul, Jumal andku mul-
le andeks, kirjades õnneted [masina
wilet on kuulda]. Sääl ta on!

Bernd. Ära tee temast wäljagi!

August. Noh olgu! Kiipea kui kõik
mööda on, asun ma oma nelja
seina wahile ja siis tahame waikest
elu elada.

Bernd. Ilusat waikest elu, andku
Jumal

August. Ja ilmast ei taha ma
enam midagi teada! - Minule on
terwe see kupaatus wastik! Skul on
nii sugune jälkus ilma ja inimeste
ees, et ma päris... ja sa, kiindas
pean ma nüüd üttema?... Kuu
mulle kõik nii mõru on, kuni

siitsaadix, siis naeran ma!
 Siis on mul rõõm surra. Siis rõo-
 mustan ma päris nagu laps
 selle üle.

[Balknond januseid põllutöölisi,
 üks vana naene ja kaks noort tüd-
 rukut, kõin'külaranema Flammi
 mõisast, tulevad rutuga üle väljate
 Meed on Hahn, Heinzel, Golisch,
 vana Golichi eit, tema naene
 vana Kleinert ja kaks tudrukut
 Meestel on ainult sark ja piirid
 riided, naistel lühikeseks kaaritud
 undrukud, põlled ja riigid rati-
 kud pääs.]

Hahn [kolmekümne aastane,
 pruun, priske]. Minna olen inka
 esimene hallika juures. Teie võite
 lõhkuda, nii palju kui tahate!
 Teie mulle järele ei saa! [Põlvi-
 tab ja kumardab mee kohale]

Kõige parema meelega hüppak-
 sin ma kohe sinna sisse!

Noorem tüdruk No katsu aga! Keil
on kah jann. [Vanemale tüdrukule]
On sul midagi ühes, millega võtta
võiks?

Vanem tüdruk. Oota ometi. Esite tu-
leb vanem.

Heinzel [tõmbab mõlemad naased
õlga jüdi tagasi ja tungib nende
wahelt hallika juurde]. Esite tu-
lewad mehed, pärast naased.

Kleinert. Keil on siin kõigil
iheskoos rummi! Oi jah, isa Bernd?
Tere lõunast.

Bernd. Ja, ja - meil ei ole ainult
veel lõunast. Keie võtame teda
alles veel asjata.

Golisch. Mhina... mina... mina...
Aen nõnda märg, et wäana! Keil
on mul nagu plütkus suus.

Wana Golischi eit. Wett!

Kleinert. Siin teda on, kõigile kül-
lalt. [Keik jookwad ahnelt, osalt

otse süuga hallinast, osalt mübar-
 aaga nätega ammutades, osalt
 mübarast, osalt kruusiga ehk pu-
 deliga. Selle juures ei ole muud
 kuulda, kui neelutamist ja kergen-
 datut õhkeid.]

Heinzel [pusti tõustes]. Wesi ~~on~~
 on häa, aga ole oleks parem.

Hahn. Ka klaasikene viina ei oleks
 praegu paha.

Golisch. Au... August, sa võiksid
 ju ühe kortna hulga päale osta.

Wana Golisch ait. Ta peaks meid
 parem pulma kutsuma.

Golisch. Meie tuleme käin pul-
 ma. See olla ju pea.

Heinzel. Minna ei tule, ta annab
 meile paljast wett lakkuda.

Beda võin ma ka siit halli-
 kast saada. Woi selle natukesi
 kohvi-larpimise pärast...

Hahn. Ja palu ja laula päale-
 kauba. Kes teab, viimati tuleb.

vedneel Jenuku õpetaja ja hakkab
 talle kaest kümme küsimust küsima.

Heinzel. Ohu seitset palvet! Sel-
 lest ei tuleks hääd. Mina olen veer
 ära unustanud.

Kleinert. Inimesed, jätkke mul
 August rahule. Seda ütlen ma,
 kui minul tütar oleks, paremat
 väimeest ma omale ei sooviks:
 tema tunneb oma asja! Tema on
 oma koha pääl. [Mehed ja naised
 on poolringis maha heitnud ja
 söövad oma lõunat: kohvi plekk-
 kannudest ja suured kääred leiba,
 mille küljest nad taskunuga
 lõikavad.]

Wana Golischi eit. Täält tuleb Berndi
 Rose, mõisa hoone tagast.

Golischi No vaadake emeti, kuidas
 see karata võib.

Kleinert. See tõstab omale ise nisku-
 koti selga ja tassib kuni üles pöö-
 ningu pääle. Täna hommiku nä-

gin ma teda juba, siis oli tal
 riidenappo käru peal, selle käru-
 tas ta uude majasse. Sel tüd-
 aenul on võimu käewartes, see
 peab xord oma majatalituse ker-
 ras.

Hahn. Kui minu xäsi muudu ma-
 gu Augustil käiks, Jumala eest
 armsad inimesed, ma ei teeks sellest
 wäljagi: ma katsuksin õige õnne
 waga dusega.

Gölich. Beda peab mõistma, siis
 tahet.

Hahn. Kui mõtled, kuidas ta eite
 paunaga käis ja külades raamatu-
 xesi müüs, pärast - kuidas ta inimes-
 tele xirju xirjutas. Täna on tal
 Wandrissis kõige ilusam koht ja ta
 võib kõige ilusama tüdrukku terwest
 kreisist naesens wõtta.

Rose Bernd [tuleb. Ta toob xorwi sees
 lõunat, Augustile ja wanale Berndile]
Rose Fere Lõunest.

91.

Inimesed. Tere teinest. Tere teinest.
Tere.

Golisch. Sa lased ju oma armisa-
ma ära walgida, Rosine.

Rose [lõbusasti wälja kraamides]. Ith
kus nüüd! Ith kergesti see äranalgi-
mine ei lähe

Heinzel. Hästi sööta, Rosine, muudu ei.

Golisch. Ja, ja, muudu jääb ta sul
liga rõhnaks.

Berni. Kus sa siis nii kaua jääd, hä?
Meie ootame juba pool tundi.

August [poolkõwasti, pahaselt]

Nüüd on jälle terve see inimeste-
kari siin! Muudu oleksime me kes
teab kui kaua juba valmis.

Wana Golischi eit. Lase tal uriseda,
tüdruk, ära tee wäljagi.

Rose. Kes siis uriseb, Golischi ema?
Kes peab siis siin urisema? Au-
gust ei urise ometi elu seesgi.

Wana Golischi eit. Ja kui ka 'Ili-
na ütlen ju: sina ära tee sellest

wäljagi
Heinzel. Kui ta müüd veel ei
 wise, küll see tuleb pärast poole
Rose. Selle cert ei ole mul hirmu,
 et seda kunagi tuleks.

Golisch. Teie olete ju karraga nii
 sõbrad.

Rose. Mis, meie olime ju ikka ühel-
 meel, August?! [Sauvleb Augusti
Maer inimeste keskel]. Mis te siis
 naerate? Teisiti see ei ole.

Golisch. Ei... mina lootsin ik-
 ka, mina... ronin ükskord an-
 nest sisse...

Kleinert. Siis viid kordid kotti sees
 kottu.

Hanem tüdruk [häbemataalt]. Oh
 heldus! Oh heldus! Oh heldekene
 küll! Selle tüdruku pärast mina
 katsunsin! Kes seda teada võib.

Berni [tumedalt, rahulikult]. Pea
 veidi piiri, tüdruk.

Kleinert. Kas kuuled? Tä ütleb

sulle! Tä keidi piiri! See wana
Bernd, see ei mäista wäkel wälja.

Rase. Tä ei ütle ju enam midagi!
Jätke teda rahule.

Kleinert [piipu pälema pannes].

Tä näeb praegu minu pärast mi
hää, nagu lammas wälja, aga
kui ta ütlema hakkab, siis teie ei usu
mitte. - Ma tean, kui ta veel mäi-
sas walitseja oli, siis wäestel palju
naermist ei olnud. Tä sai kümne
münnusega walwis kui sina, siis
ümberajamist poistega ei olnud.

Wanem tüdruk. Kes ajab siis poiste-
ga ümber?

Kleinert. Seda peaksime masinist
Streckmanni käest küsima
Wanem tüdruk [wari punane] kü-
sige minu pärast wana jumala eue-
se käest! [Naer inimeste keskel]

[Masinist Streckmann ilmub,
tolmuse, nõnda nagu ta rehe pek-
su masina juurest tuleb, ja

pääle selle napsijoomisest natuke
kõhusas tujus]

Streckmann. Kes räägib siin masi-
 nist Streckmannist? Siin ta on!
 Siin ta seisab! Kes tahab tülli tul-
 la? - Tere lõunest! Jaku leivale.

Wana Golischi eit. Kui kuradist
 räägid, siis on ta siin

Streckmann. Ja sind testan ma
 kuradi wanaemaks. [Wõtab oma
 tärniga mütsi päast ja pühib
 otsa päält higi]. Armsad inime-
 sed, mina ei saa teie vastu:
 see on ju paa väärt töö! - Tere,
 August! Tere Rosi! Tere, isa
 Bernd! - Issand Kristus, kas teie
 wastata ei jõua? -

Heinzel. Jäta nad? Kende käsi
 käib liiga hästi.

Streckmann. Omakstele annab
 Issand kõike kui nad magavad.
 Heiesugune peab ennast tapma
 ja ei saa edasi. [On ennast Heinzeli

ja Kleinerti wahile maha lask-
nud ja wahile tükkinud ja annab
oma napsipudeli Heingelile].

Lase tal õige ringi käia.

Hana Golischi eit. On sul aga hää
elu, Streckmann! Mis on sul
taewa pärast kaevata. Kahe ja
kolme wõrra raha teenib ta ja
puugib ainult naluke masina
juures seista.

Streckmann. Päätoo? Trimesel
on ometi pää otsas. Sää ei jõua
nii sugused puupääd muidugi mitte
järele! Katsuge ometi! Mis teab
üks wana naene sellest! - Aga
muidu: mis mured mul ka on...

Golisch. Jeesus! Streckmannil on
mured.

Streckmann Põhkeni kui tawis! --
Ma wõin teile ütelda, mul on wa-
le saabastes... minu pärast ka
kõhus ja südames!... Mul on nii-
sugane hirmus südamepööratus -

ma tahaksin midagi õige hullu
ära teha. - Kuule tüdruk, kas ma
õige sinu juurde heidan?

Koorem tüdruk. Ma annan sulle
kuisuga vastu päälund.

Golisch. See on ju tema vana hai-
gus: tal lähel silmade sees mustaks
ta ei näe enam midagi, ja korra-
ga on ta ühe tüdruku juures woo-
dis. [Kõva naer.]

Streckmann. Naerge aga, teie väeti-
kesed. Naerge omal kõht täis!

Skinnu juures, seda ütlen ma teile,
ei ole midagi naerda. [Hirmsasti
hoobeldes]. Ma lasen oma käe masi-
ma vahete! Ma lasen ennast mi-
nupärast wändast puruks peksta!
Skimpärast löö mind surnuks, tüd-
ruk.

Hahn. Sa võid ju ka küüni põlema
pista.

Streckmann [tagasi torjudes]. Hoiv-
ku! Tuld on minu enese sees küil-

77.
Dalt. August, see on üks õnnelik
mees...

August. Kas ma õnnelik olen või
kas ma õnnetu olen - see ei lähe
kellelegi teisele elus korda.

Streckmann. Mis ma teen siis sulle?
Ole ometi sõbralikum.

August. Ma otsin oma sõpru mu-
jalt.

Streckmann [vaatleb teda kaua,
vihates ja tumedalt, neelatab siis
oma f viha alla ja haarab napsi-
pudeli, mis talle tagasi antud on]

Andke siia! Ma pean oma mure
alla loputama! - [Rosele]. Sul ei
ole tarvis mulle otsa vahtida, asi
on otsustatud! [Fouseb üles]. Mina
lähen! - Mina ei taha vahele tük-
kida.

Rose. Minupärast võid sa minna,
minupärast võid sa jääda - -

Hana Golischi eit [Streckmanni tagasi
hüüdes]. Streckmann, kuidas siis

98.
sellega hiljuti jäi? - Kolme nädala
eest masina juures? Kui me rapsi
kokku panime. [Tüdrukud ja mehed
purtskavad naerma]

Streckmann Sellest ei tea ma mi-
dagi.

Wana Golischi eit. Siis lubasid sa
umeti Jumala keeli...

Kleinert. Kuulge rahvas, jätkke see
lora järele.

Wana Golischi eit. Sa ärgu ainult
alati oma suud nii täis võtku!

Streckmann [tuleb tagasi]. Mis ma
ütelnud olen, seda ma ka täi-
dan. Skinu hinge õnnistuse juures! -
Ja nüüd asi nudi. Enam ma ei
ütle. [Läheb]

Wana Golischi eit. Sa teeb omale
asja vaikimisega kergens.

Streckmann [tuleb tagasi, tahab
rääkida, aga saab enesest võitu]

Midagi! - Selle pigi pääle ma
sul ei lähe! - Aga kui sa selget

aru tahad: küsi Augusti käest
sääal, või ka isa Berndi käest.
Bernd. Mis siin on? Mida me
peame teadma?

Wana Golischi eit. Kas te seekord
laulatlast ülesandmas — kui te see-
kord mööda läksite ja Streck-
mann teile midagi järele kirjutas...

Kleinert. Aeg on, et sa järele jätad!

Wana Golischi eit. Mis pärast siis
mitte? See on ju ainult nalja asi...
Kas te seekord saite asjaga otsale?
Või kas Rose ei tahtnud veel
nõuus olla? - - -

Bernd. Jumal andku teile kõigile
teie pattu andeks! — Ma küsin
nüüd aga ometi teie käest, mis-
pärast te meid rahule jätta ei või?
Või oleme meie siin kellelegi mi-
dagi teinud?

Golischi. Sike ei tee ju ka ühelegi
inimesele midagi.

Rose. Kas ma seekord tahtsin

woi ei: ärge selle pärast enam
oma südant vaevake. Täna ta-
han ma ja sellega asi otsas.

Kleinert. Nõnda on õige, Rose!

Õbästi öeldud.

August [on senini nagu näha
kõige tähelepanemisega uut testa-
menti lugenud, nüüd paneb ta
tema kinni ja tõuseb üles]. Sule,
isa, lähme hõösse.

Hahn. See maksab rohkem higi,
kui palveraamatute liimimine
ja kliistri segamine.

Heinzel. Ja alles pärast pulmi,
mis see siis alles higi maksab.

Tüdruk, nagu Rose, see nõuab mida-
gi. [Maer]

Streckmann [nõndasamuti naerdes]

Oh heldus. Ma oleksin peaaegu
midagi ütelnud. [Astub jälle ringi
keskele]. Ma annan teile õige
ühe meistatuse mõista! - Pean
ma? - Väikne mesi, sügav põhi! -

See on paha: ei pea üleüldse mitte werd lakkuma. Tä lähel ikka hullemaks, see janu.

Wana Golischi üt. Mis siis? Kus sa siis seda werd oled lakkunud?

Bernd. Tä arvab wististi napsi.

Streckmann. Minna lähem ema teed! -

Jumalaga! - Minna olen häa inimene! - Jumalaga, isa Bernd!

Jumalaga, August! Jumalaga

Rose! [Augustile]. Mis on siis? -

August, ära ole suureline! - Häa küll! Iha ütlen ju! Teie ei näe mind enam! - Aga sina - sinul on põhjust minu vastu tanelik olla.

Sa oled ikka salalik olnud! Aga mina lubasin selle asja! - Minna lubasin seda ja siis läks libedasti.

[Streckmann ära]

Rose [ägedalt ja tungiwalt]. Las tal rääkida, August, ära sellest hooli.

Kleinert. Flamm tuleb! [Waatab kella]. On juba üle poole tunni!

[Kuulda on masina wilet]

Hahn [ühes kõinidega minema ha-
kates]. Edasi, preislasted! Wiletsus
wilitab!

[Tõelised oma wikatitega ja tüd-
rukud ruttu ära, jääwad ainult veel
Rose, wana Bernd ja August]

Bernd. Soodom ja Komorra küll!
Mida see Streckmann ainult korab!
Utle õige Rose, saad sa sellest aru?

Rose. Ei! Best mul on parema paa-
le mõelda. [Lööb Augusti naljatades]
Miks, August? Meil ei ole nende ru-
mahuste jaoks aega! Meie peame sel-
le kuu nädala sees tükk tööd te-
gema. [Paneb söögijätised korvi]

August. Tule ka pärast natuke
meie me poole.

Rose. Ma pean pesema, triikima ja
nööbiaukusid tegema. Kui kord
juba nii kaugel on.

Bernd. Meie tuleme pärast seitsit
õhtut sööma. [Bernd ära]

August [enne kui ta läheb, tõsiselt]

Oled sa mulle häa, Rose?

Rose. Iha olen sulle häa!

August [ära]

[Rose on üks. Kuulda on rehe pen-
sumasina huugamist ja muristamist
kaugelt. Pärast seda, kui Rose leiwa
või, sööginõud ja tassid korvi ta-
gasi on pannud, tõuseb ta, korv
käe pääl, üles ja näeb kauguses mi-
dagi, mis tema tähelepanekut äratab
ja teda vangistab. Arni haarab ta
otsustavalt oma mahalibisenud
päärätiku ja ruttab minema. En-
ne aga kui ta ära kaduda saab,
ilmub Flamm, piss õlal ja hüüab
teda]

Flamm. Rose! Seisa paigal! Pagan
võtku ometi! [Rose seisab, nägu ära
pööratud]. Sa pead mulle juua
andma - või ei ole ma ehk suutäit
vett väärt?

Rose. Sääal on ju vett.

Flamm. Ma ei ole ju pime! Ma ei taha aga mitte juua nagu mõni vasikas. - Kas sul tassisid korvis ei ole, mis? [Rose lükkab kaane eest ära]. Ho näed! Tsegi üks kohvikann! Kohvikannust on kõige parem juua. [Rose annab talle kohvikanni jällegi ärapööratud näoga] Ole nii häa! - Statuke rohkem viisakust! - ~~saa~~ Sa pead küll veel kord waewaks võtma! -

[Rose lähleb kaewu juurde, leputab kannu ära, täidab tema meega, paneb tema kallika kõwale maha, lähleb oma kowu juurde, võtab selle kätte ja võtab, seljaga Flamm'i poole]

Flamm. Ei, Rose, nõnda see ikka veel ei lähe! - Nõnda lasel wahest mõni uulitsawurle enesega ümber käia: nende asja mina hästi ei tunne! Esiootsa olen ma ikka veel külawanem Flamm! - Saan ma juua, wõi ei saa ma mitte? Koh -

üks! - kaks! - kolm! ja - lõpp! -
 Süüd palun ilusti! Skitte enam
 wigurdada! - [Rose on jälle halli-
 ka juurde läinud, on kannu üles
 tõstnud ja pakub teda Flammile,
 jälle ära pööratud näoga] So!
 kõrgemale! - kõrgemale! - Ei lähe
 ikka veel.

Rose. Ei, teie peate ometi kinni hoid-
 ma.

Flamm. Kes siis nõnda juua saab?

Rose [vastu tahtmist vaadates, pead
 ümber pöörates]. Kuu...

Flamm. Nõnda on juba parem! -

Nõnda on häa! - [Tahtavasti ilma

iseäralise nõuuta, ainult et kannu

kinni hoida, paneb ta omad käed

Rose kätte pääle ja lasseb ennast, sisse

kannu ääres, ikka madalamale, ku-

ni ta ühe põlve pääle toetama peab]

So! - Täna väga, Rose! - Süüd

võid sa mind lahti lasta.

Rose [katsub kergesti ennast lahti

teha]. Aga ei! Laske teie mind
lahti, härra Flamm.

Flamm. So? - Arvad? - Sa arvad
siis, ma pean sind lahti laskma?
Nüüd kus sa mul kord viimati näes
oled?! Ei tüdruk, nii kergesti see ei
lähe! - See ei lähe! Ara seda minu
käest nõuagi! - Ara sugugi katsu!
Sa minu käest ei pääse! - Kõige
päält waata mulle korra jälle ilu-
sasti otsa! - Iha olen veel seesama!
- Silm silma sisse! - Iha tean! Iha
tean kõik! - kõik! - Iha olen ren-
dant Steckeliga rääkinud, kus te
nüüd asja ära olete otsustanud.
Jumalale tänu, ei ole ju mina enam
kupeldamise ametnik! Selle rebase-
lõksu juures seisab nüüd teine onnes.
Iha tean ka kuras need matused
on... pagan võtku! - pulmad -
tahtsin ma ütelda! Ja pääle
selle olen ma iseenesega rääkinud.
Rose, see on väga kõva pähele!

Loodetavasti ei muura me oma hambaid tema kallal ära.

Rose. Ma ei tohi siin nõnda teiga seista, härra Flamm.

Flamm. Sa pead. Kas sa tohid, on mulle täiesti üks puhas. Ibimuis ükskõik on see mulle! - Kui see tõesti Jumala nõu ja tahtmine on, nõuab soldat korrapäralist lah-tilaskumist teenistusest. Lihtsalt unsest välja visata ei lase ma ennast. - Rose, on mul sinu käest midagi andeks paluda?

Rose [ägedasti pääd raputades, pehmelt]. Teil ei ole minu käest midagi andeks paluda, härra Flamm.

Flamm. Miks? - On see tõsi? [Rose nixutab ägedasti pääga, jaatades]

See rõõmustab mind vähemalt!

Nõnda olen ma seda enesele ka ikka ette kujutanud! Siis võid ju ometi millegi täieliku pääle tagasi mõelda! - Ah Rose, see oli ilus aeg! ...

Rose. Ja teie peate oma proua juurde tagasi pöörama...

Flamm. Kui see ainult mitte nõnda ruttu mööda ei lendaks! Plus aeg! Mis kasu sellest on?

Rose. Teie peate hää olema oma proua vastu, härra Flamm! — Teie proua on ingel, tema päästis mind.

Flamm. Tule! Lähme õige püripuu alla! — Plus! — Mis siis? Ma olen inna hää oma naese vastu. Meie seisame üks teisega kõige paremal jalal. — Tule, Rose! Jutusta mulle põhjalikult. Kuidas see siis on? — Päästis? Kuidas? — Mille eest ta sind siis päästis, Rose? Kuidugi huvitab see ju mind. Mis sinuga õieti seekord oli? Minu eit teeb kõiksugu tähendusi: targaks saanud ei ole ma nendest veel mitte.

Rose. Härra Christoph!... härra Flamm! Minu ei või mitte maha istuda! — Sellest ei ole ju kahju!...

Sellest ei tule ju midagi välja:
 nüüd on kõik mööda - häänil!
 - kõik on korras. Iha tean: Jumal
 annab mulle selle patu andeks. Ta
 ei saa ka sellepärast ühe ilma süüta
 lapsekese päale kuri olema. Selleks
 on ta liiga halastaja.

Flamm [kõvemaks mineva sehepen-
sumasina huugamise pääle tähen-
dades]. See äraneetud müri ühte-
 alati! - Iha? - Rose, sa pead silma-
 pilgus maha istuma! Iha ei tee
 sulle midagi! Iha ei puutu sind!
 Auusõna, Rose! Sa pead kõik si-
 dame päält ära rääkima! - Usalda
 mind ometi natukene!

Rose. Iha ja... see on... ma ei tea
 muud midagi! - Kui ma juba me-
 hel olen, siis võite korra leitnandi-
 proua käest küsida, vahest ütleb
 ta teile, mis minuga nüüd on. Iha
 ei ole Augustile ka veel midagi
 ütelnud! - Ma tean, ta on hää!

Selle pärast ei ole mul hirmu! Best
 et ta pehme südamega on ja ka
 kristlik. Ja nüüd Jumalaga,
 Christoph! Jumalaga, elage hästi! -
 Terve elu on nüüd ees, saal võile
 inimene truu olla, ennast risti
 liiva, tublisti tööd teha, oma wõla
 ära maksta ja tasa teenida.

Flamm [hoiab Rose kätt kinni]
 Rose, jää veel silmapilguks! Sõnu-
 pärast olen ma ju nõuus! - Sinu
 pulma ei tule ma, Jumal teab,
 mitte! - Aga kui ma ka pulma
 ei tule, saan ma ometi aru, et
 sul õigus on praegu - Südruk,
 sa oled mulle nii armas olnud
 -- nii kõigest südamest... ma
 ei saa sulle ütelda, kui armas!
 Pagan teab, juba sest saadik...
 sest saadik kui ma mäletan. -
 Juba siis meeldisid sa mulle,
 kui sa kui laps juba alati nii
 otsene olid... nii awalik

tuhandes väikses asjas... kui sind küsiti... puhtast südamest välja! - Ilmasgi luiskamist ega mingisuguseid konksusid, ja mingi kas või ilm tükkideks. Ma olen ju naisi küllalt tundnud Tarandis ja ka pärast Eberswoldes, akademias ja sõjaväeteenistuses, kus mul peaaegu alati meelest õnn oli, ja ometi tean ma õnnest midagi alles nüüd sinu läbi.

Rose. Ah Christoph, teie olite mulle ka väga armas.

Flamm. Sa armastasid mind ju väiksest saadik! Sa vaatasid mulle juba mõnikord sätendavate silmadega otsa... Saad sa veel mõnikord selle pääle mõtlema? Kana poolhullu patukoti Flammile pääle?

Rose. Seda ma saan! Mul on ju pant.

Flamm. Ah so: see kiviga sõrmu-

sekene. Kas tuleb ka mõnikord
meie poole?

Rose. See ei lähe. See lõikab liiga
südamesse. See oleks ainult kahe-
kordne süü ja valu! Lõpp peab
olema! Ikka matan ennast kodus
maha! Ikka tahan kahe cest orja-
ta ja töötada! Algab kord uus
elu päale, siis ei tohi ka enam
vana päale tagasi vaadata.
Ikka pääl on ju paljalt häda
ja ahastus, ja meie peame taevast
elu võtama.

Flamm. Peab see nüüd viimane
jumalagajätmine olema, Rose?

Rose. Isa ja August imestavad
juba!

Flamm. Ja kui ka kalad vees
imestavad ja anid ennast pääl
päälte ajavad, selle pärast ei taha
mina praegu mitte ühte sekundit
gi metsa visata. - Nüüd peab siis
päris otsas mis otsas olema? -

Kas minu eite ei taha sa enam
waatama tulla?

Rose [pääd raputades]. Ma ei
julge talle enam näkku waada-
ta! Wahest pärastpoole kord!
Wahest kümne aasta pärast! Wa-
hest on see siis ometi juba üks-
kord selja taga. Jumalaga, härra
Christoph! Jumalaga, härra Chris-
toph Flamm

Flamm. Plus! - Südruk, ma ütlen
sulle, kui eite ei oleks... weel
nüüd... ma ei hakkaks sugugi
palju wigurdama... ma teeksin
sinuga õige lühidalt.

Rose. Ja, kui seda sõnakest kui
ei oleks! Ilma Augusti ja isata,
kes teab mis ma teeksin! Kõige
paremine näöksin ma laia il-
ma.

Flamm. Minna ühes, Rose! - Stõnda! -
Stõnda oleks see siis! - Ja nüüd wõid
sa mulle küll weel kord kätt

anda... [Pigistab Rose näht, nad
vaatavad üksteisele palawalt lah-
kumisens silmi]. Nõnda see on: mis
 olema peab, peab olema! - Ja
 nüüd siis lahkume! - [Pöörab otsus-
tawalt ümber ja läheb kindlate sam-
mudega, ilma et tagasi waataks]
Rose [temale järele waadates enesest
woitu saades, kõige suurema tahtmise-
jouuga]. Mis olema peab, peab olema!
 - Ja nüüd on häa! [Paneb kannu
jälle kinni ja tahab teisele poole
ära minna. Streckmann ilmub]
Streckmann [kahwatu, kõwera näoga
roomates, kartlikult]. Rose! - Bernd-
 Posi! - Kas sa ei kuule? - See oli
 ju jälle see nurgatu külawanem Stamm
 Kui see mulle ükskord näppude
 wahel juhtub... sellel peksan ma
 küljendid tumaks! - Mis siis on?
 Mis ta jälle sinust tahtis? Beda üt-
 len ma sulle aga: nõnda see ei
 lähe, mina seda ei kannata! Üks

on niisama häa kui teine! Kõina
ei lase siis omale ka hundipassi
anda.

Rose. Mis te räägite? Kes te ütleksite
olete?

Streckmann. Kes ma olen? Põrgu pä-
ralt: küll sa seda juba tead.

Rose. Kes teie olete? Kus olen ma
teid juba näinud?

Streckmann. Sina? Mind? Kus sa
mind näinud oled, tüdruk? -

Karvins otsi omale keegi teine.

Rose. Mis teie tahate? Kes teie
olete? Mis teie tahate minust?

Streckmann. Pithagi ei taha ma.
Khidagi! Kas saad aru! Jumala
nimel! ... Ara lõuga nõnda! -

Rose. Ma hüüan terve ilma kokku,
kui te nüüd ei kao.

Streckmann. Mõttele nrisipuu pääle!
Mõttele õnnistegija kuju pääle...

Rose. Kes teie olete? Vale! Mis teie
minust tahate? Teie katsuge, et

edasi saate... wõi ma karjun, mis
ma jään, appi.

Streckmann. Tüdruk, sa oled müis-
tuse kaotanud!

Rose. Siis ei ole mul vähemalt seda
noormat tarvis anda! Kes teie olete?
Wale! Teie ei ole midagi näinud! Ihi-
na karjun! Iha röögin nõnda palju
kui hinge on, kui teie siin mitte
otsekohe minema ei lähe.

Streckmann [ehmatanult]. Rosekene,
ma lähen! Ole wait, hääküll!

Rose. Aga kohe! Otsekohe! Saad
aru?

Streckmann. Kohe, kohe! Ihinu pärast!
Ihis pärast mitte! [Teeb naeruväärt liigu-
tuse, nagu põgeneks ta vihmajärgu käest]

Rose [pöörase vihaga]. Saal ta jook-
seb! Kusugune vilets kelm! Kui seda
inimest tagast näed, siis näed ikka
weel tema paremat poolt, ja siisgi
pead seda inimest kartma. Pfui, ut-
len ma! Väljast poolt on ta viisitud,

117.

seestpoolt on ta lussidest ära söödud :
jätkus tuleb pääle kuni kaelani.

Streckmann [pöörab ümber, kahvatu,
kohutavalt] Ah - ! - Ei ole võimalik ! ?

- Mis sa ei üttele ! See ei ole mitte väga
isuärataw toit ! Mis sa siis nii ahne
tema pääle olid ?

Rose. Misina ? Ahne sinu pääle ?

Streckmann. Sa oled küll ära unus-
tanud ?

Rose. Kelm !

Streckmann. Beda ma ka olen.

Rose. Kärw ! Kelm ! Mis sul nüüd
veel minu ümber nuuskida on ?

Kes sa oled ? Kestete olete ? Mis olen
ma teinud ? - Sa asusid mulle kan-
dade kaha ! Sa ärsitasid mind...
hammustasid mind... kelm !...

Hullem kui lihuni keer.

Streckmann. Bina oled minule
järele jooksnud !

Rose. Mis ? ...

Streckmann. Sa tulid minu korte -

nisse ja kütsid mul põrgu pala-
waks.

Rose. Ja sina...

Streckmann. No mis siis?

Rose. Ja sina? Ja sina?

Streckmann. Ega minu suu sar-
west ei ole.

Rose. Streckmann! Sa pead üks-
kord suurema! Kas kuuled! Skõtle
oma wiimse tunnikese pääle! Sa
pead ükskord ka kohtumõistja ees
seisma! Mina joeksin sinu juurde
nõige suuremas hingehädas! Mina
palusin sind Jumala nimel...

Sa pead mulle Augustiga tee wa-
bars jätma. Ma rõomasin põlvede
pääl sinu ees - ja sina ütled nüüd,
mina olla sulle järele joeksnud? -
Kõnda on: sina oled kuritöö ära
teinud! Sina oled minu kallal ku-
ritöö ära teinud! See on enam kui
ainult alatus! Kaks ja kolm kord
kuritöö! Küll Jumal sind selle eest

karistab

Streckmann. Kõr kuulge ometi. Las' ta katsub.

Rose. Mis sa ütled? Las' ta katsub?

Kurat! Ma sülitän sulle näkku.

Streckmann. Mõttele kuisipuu pääle!

Mõttele ka Annistegija kuuju pääle!

Rose. Sa oled mulle wandunud, et sa selle üle ei räägi! Sa oled seda kõige pühama wandega kinnitanud! Sa pannid oma käe risti pääle ja wandusid mulle risti juures, ja nüüd hakkab see ässitamine ja jaht uuesti pääle! Mis sa tahad?

Streckmann. Mikina olen niisama hävi nagu Flamm. Ja sina ei pea temaga niisamuti enam tegemist tegema.

Rose. Ma kargan tema woodisse, sina loom! See ei lähene sulle mitte krossi väärt nõrda.

Streckmann. Saab ju näha, mis asjast saab.

Rose. Mis? Sa tarvitasid vägivalda!
 Sa ajasid mind segi! Sa murdsid
 mind maha! Nagu kull langesid
 sa minu päale! Ma tean! Ma
 katsusin uksest välja saada! Sa
 lõkusid mul jahi ja undraku ära!
 Ma olin verine! Ma katsusin
 välja saada! Siis lükkasid sa
 riivi ette! See on kuritegu! Ma
 annan seda üles...

[Bernd ja August ilmuvad üks
 teise järel. Kende taga Kleinert ja
Golisch ning teised töölisel]

Bernd [otse Streckmanni ees]. Mis
 siin on? Mis sa minu tütrele tegid?

August [tõmbab Berndi tagasi, tungib
 ette]. Ahina, isa! - Tema küsib, mis
 sa Rosele tegid?

Streckmann. Ahidagi!

Bernd [jälle ette tungides]. Mis sa
 tüdrukule tegid?

Streckmann. Ahidagi!

August [ette tungides]. Kõnd ühted

sa, mis sa talle tegid.

Streckmann. Midagi! Midagi ei teinud ma talle!

August. Kas sa ütled nüüd, mis sa talle tegid - wõi...

Streckmann. Wõi? Noh, mis siis, mis wõi? - Käed ära... Käsi kõrri küljest.

Kleinert [katsub lahutada]. Pea!

Streckmann. Käsi kõrri küljest.

Gernd. Nüüd pead sa uskuma, kas...

August. Mis sa tüdrukule tegid?

Streckmann [äkilise hirmuga, püüab püü juurde pögenedes, karjub]. Appi!

August. Mis sa tüdrukule tegid?

Wasta! Wasta! Ma tahan seda teada. [On ennast lahti teinud ja lööb Streckmanni]

Streckmann [wõtab hoogu, lööb talle rusikaga näkku]. See on minu vastus! - Seda tegin ma!

Kleinert. Streckma - - -

Wana Golischi eit. Heia Augusti!

Ta kukkub.

Vanem tüdruk [peab wankumat Augusti
nimmi]. August!

Bernd [ilma et Augusti tähele peeneks
Streckmannile]. Selle eest sa vastad!
Küüd tuleb see sulle kätte!

Streckmann. Sigadus! Selle naese-
tinki pärast säääl, kellel terve ilmaga
saba koos. [Lähel ära]

Bernd. Mis sõna see oli?

Kleinert (kes ühes Golischiga, vanema
tüdrukuga, Bahniga ja Golischi eide-
ga Augusti püsti horab, kes pea
meelemõistusetu on). Silm on
välja jooksnud!

Wana Golischi eit. Isa Bernd.
Augustil ei ole mitte päris hästi
läinud.

Kleinert. Sel inimesel on kuri sü-
dame põhil.

Bernd. Mis? Kuidas? Sa armas jumal
taewas! [Tema juures]. August?!

August. Minu pahem silm valutab

waga.

Bernd Rose, too wett!

Wana Golischi eit. On see aga õnnetus!

Bernd Rose, too wett, kas sa ei kuu-
le mitte?

Golisch. Belle eest istub ta küll
lastanese wangiinajas.

Rose [nagu nüüd alles üles ärgates]

Ja ütleb... Ja ütleb... Ja, mis see
suis nüüd tähendab?.. Ma sain
ometi... nuxu jõuluns.

Kõorem tüdruk [Rosele]. Sa magad
küll?

Rose... Seda ei või kellelegi ütelda!
Ei, tüdruk: see ei lähe! seda ei saa-
Peaks wahest... ometi enam olema.

(Berrie)

Keljas waatus.

[Seesama tuba Flamm majas mis teises waatuses. Laupäeval, pääl-
lõunast. Septembri-kuu alguses. Kirjutuse
laua ääres istub Flamm arwete ju-
res. Mitte kaugel eeskojast unsest sei-
sab Streckmann]

Flamm. Selle järele oleks teil siis
weel kassada kuus marna ja
kolmkümmend penni saada.

Streckmann. Ja, härra Flamm.

Flamm. Mis siis sel masinal wi-
ga oli? Uhe poolepäewa pidite
ju püha pidama?

Streckmann. Ma sain kutse
maawõhtusse. Masin oli üsna
korras.

Flamm. See oli ... Keili asja pärast?

125
Streckmann. Ja. Ja pääle selle
on ju Bernd minu pääle kaevanud,
ma olla ta titart laimanud.

Flamm [on ühest isesahhlist raha
võtnud ja loeb seda laua pääle].
Siin on siis kaussada... kaussä-
da kuus marka ja viiskümmend..
saan ma kauskümmend penni
tagasi?

Streckmann [võtab raha omale ja
paneb selle eest kauskümmend pen-
ni laua pääle]. Siis pean ma
vallavanema härrale ütlima:
detsembri keskel oleksime jälle nii
kaugel.

Flamm. Kaks päeva! Ütleme detsembri
alguses. Siis tahaksin ma suurt
kuini tühjaks teha.

Streckmann. Detsembri alguses.
Hää küll, härra Flamm. - Ju-
malaga.

Flamm. Jumalaga, Streckmann! -
Ütlege õige: mis siis teie asjast

nüüd saab?

Streckmann [jäab seisma, kehitab olgasid]. Mis saäl palju saada, harra Flamm.

Flamm. Kuidas nõnda?

Streckmann. Ega ta mööda ei lähe!

Flamm. Missugused tagajärjed mõnikord tühisel asjal en. -

Kuidas teie siis õieti kokku sattu-site?

Streckmann. Ma ei mäleta sel-lest tõepoolest enam midagi! Ma olin vist küll päris pöörane... Aga ma ei mäleta tõepoolest ka mitte midagi enam.

Flamm. Raamatukõitjat loetakse ometi kõige rahulikumaks inimeseks.

Streckmann. Minuga algab ta alati tüli! Aga muidu on see mul nagu ära pühitud! - Ma tean paljalt, nad tulivad mulle kal-

lale, just nagu kanniskjat
hunti! Iha arvasin, et elu kallale
läheb! - Kui ma seda ei oleks
arvanud, oleksin ma ka ema
käte üle valitsenud.

Flamm. Ja silma ei olnud
enam võimalik päästa?

Streckmann. Ei! Kahju küll!

Ja! . . . Noh, seda ei saa enam
muuta! Minu süüd see õnnetus
ei ole!

Flamm. Kiisugune asi on isene -
sestgi paha küllalt! Kui kohus
ka ennast sekka segab, läheb ta
veel pahemaks! Pääsjalikult
on mul tühkusest kahju.

Streckmann. Mul ripuvad ka
riided nagu kott ihu ümber,
nõnda on see asi mulle südames-
se läinud. Mis uni on, leitnandi
härva, seda ei tea ma enam. Mul
ei ole ju aieti Augustiga midagi
ees! Mul on praegu . . . nagu ei

oleks asi sündinudgi!

Flamm. Teie peaksite teie korra
Pjendi poole minema. Kui te tü-
tart haawanud olete ja ise sellest
teieti ei teagi, siis võinsite teie ju-
seda üsna lihtsalt tagasi võtta

Streckmann. See ei lähe minule
midagi korda. See on tema asi!
Muidugi, kui ta teaks, kuidas
lood lähevad, siis võtaks ta küll
oma kaebtuse tagasi! Seda
peaks talle aga keegi teine ütle-
ma, et ta tüdrukule sellega
hääd ei tee. Kõnda see on! Jumalaga,
leitnandi härra!

Flamm. Jumalaga!

Streckmann [ära]

Flamm [iseenesele äritatult]. Kui
niisugusele raipole kõrisse võiks
karata! [Pr. Flamm, keda tüd-
ruk lükkabilmul jahitvast]

Pr. Flamm. Mis sa sääl siis jäl-
le urised, Flamm? [Tema näpu]

näite pääle lähel tüdruk ära]

On sul pahandust olnud?

Flamm. Ja, tänan, lähel korda!

Pr. Flamm. Kas see ei olnud Streckmann?

Flamm. Ilus Streckmann! - See oli see ilus Streckmann, ja!

Pr. Flamm. Kuudas sellega siis õieti on, Flamm? Kas teie ei raäkinud Keili üle?

Flamm [kriitseldades]. Ah, mis, mul on arved pääs!

Pr. Flamm. Eksitan ma sind vahest, Christoph?

Flamm. Ei! Sa pead ainult natuke wait olema.

Pr. Flamm. Kui ma muud midagi ei väi: selle eest ma seisan. [Waikus]

Flamm [wihaseks saades]. Pagan võtku veel kord! Ikenikord kas jookse jahikambriisse ja põmmuta misuguse täitunud mehenära ka lihtsalt maha. See oleks alles

nali, selle eest vastutada.

Pr. Flamm. Ei, Christoph, kuidas sa inimest ära ehmatada võid!

Flamm. Ma ei saa sinna midagi parata! Ma olen ise ehmatanud! - Kii alatu on see inimene, ema, ütlen ma sulle, nii alla iga piiri kõlvatu... ma ütlen, niusugune võib ta vähemalt olla... et mi-nusugusel mehel, kes ilmas küll midagi näinud on, mõnikord soolivad kõhus ennast ümber pööravad. Selles asjas ei saa meesugune targaks. Sa võid küin neli fakulteti alla neelanud olla, kanepikõisi ja ränikivi ära seedida, aga sellesarnast... alatustes... sääl ei saa sa ettevalmistamise-klassist kaugemale!

Pr. Flamm. Mis sind siis jälle nõnda äritanud on?

Flamm [jälle kirjutades]. Ma raagin ainult nõnda üleüldiselt.

Pr. Flamm. Minna arvasin, see oli Streckmanniga ühenduses! Kimelt, Christoph, minule ei anna see asi rahul! Ja kui sul ükskord rohkem aega on, siis tahaksin ma kord tõesti ~~ei~~ sinuga õige tõi- silt rääkida.

Flamm. Minuga? Mis lähel siis minule Streckmann korda?

Pr. Flamm. Kui ka just mitte Streckmann: tema küll mitte! Aga siiski vana Bernd ja Berndi Rose. - Waata kord: mis tüdrukusse puutub: see on üks hirmus tõeline lugu! Ja kui ma mitte nõnda kindi ei oleks, siis oleksin ma am- mugi juba korra tema juures ära käinud. Tema emast ei näita.

Flamm. Sina? Rose juures? Mis sina siis säält tahad?

Pr. Flamm. No kuule õige, Chris- toph. Näed emeti: tema ei ole ju mitte ainult see üks teine. Ma

pean emeti kerra järele vaatama.
Flamm. Ku ja, ema! Tee, mida sa
tegemata jätta ei wõi! Ainult, sa
saad tüdrukuga waevalt midagi
pääle hakata.

Pr. Flamm. Kuidas nõnda, Chris-
toph? kuidas sa seda arwad?

Flamm. Ei pea wõõraste asjade
sekka segama! Sellest ei saa muud
kui pahandust ja tänamatust ole-
kut.

Pr. Flamm. Kuu ka! Pahandust
peab ära kannatama! Ja tänama-
tus olek on juba nõrd ilma tasu!
Ja mis just Bernd = Rosesse puutub,
mina ei tea mitte, minu meelest oli
ikka, nagu oleks ta pool minu
laps. Waata, Christoph, niikaua
kui ma mäletan... kui isa veel
metsaülem oli, siis pesi tema ema
juba meie juures majas. Pärast seda,
surnuaial, Kurdixese haia juures,
sääb näen ma tüdrukut nagu tä-

Ma veel seisma, kuigi ma ise enam surinud kui elus olin. Pääle minu ja sinu, seda väin ma sulle ütelda, ei olnud keegi nii kurb kui tema.

Flamm. Minu pärast! Mis nõi sul siis aga on? Ma ei meista omale selle juures midagi ette kujutada, laps!

Pr. Flamm. Esite tahan nüüd mina kord ka uudishimulik olla.

Flamm. Kuidas nõnda?

Pr. Flamm. Niisama. Ma ei sega ju midagi ennast sinu asjade senna. Aga nüüd, nüüd tahaksin ma ometi kord selget aru kätte saada! Mis on siis sinuga viimasel ajal?

Flamm. Minuga? Ma arvan sa räägid Bernd-Rosest!

Pr. Flamm. Kuid räägin ma aga korra sinust.

Flamm. Seda väeva ei pruugi sa

näha, ema! Ikinu asjad ei lähe sulle korda.

Pr. Flamm. Seda ütled sa nõnda. Seda on kerge ütelda! Aga kui nõnda istud, nagu mina istuma pean, ja näed, kuidas üks inimene ühtelati rahutu on, ja tead, et ta võise magada ei saa, ja kuuled, kuidas ta ühtelugu ohkab, ja see on kogemata sinu ema mees, siis tulevad sul küll emad mõtted.

Flamm. Ei, ema, sa oled küll päris pöörane. Sa tahad mind täitsa naeruvääriliseks teha! Ohkan! Siis peaksin ma ju pärist loll olema. Mis veel? Iha ei ole ameti mõni rättsipa õpipõiss!

Pr. Flamm. Ei, Christoph, nõnda viisi sa minu käest ei pääse.

Flamm. Ema, mida sa sellega nätle tahad saada? Sa tahad mul vist tuju rikkuda? Mis? Tahad mulle vist igavust

pääle ajada? Mind majast wälja
peletada? - Wõi midagi sellesar-
nast? - Seda ei wõi sa Jumala
est sugugi kawalamine päälegi
haxata.

Fr. Flamm. Mina jään selle juurde,
sina warjad minu est midagi!

Flamm [õlgasid kehitasdes]. Kuu
sa arwad! - No siis warjan ma
sinu est midagi! - Ütlemine korra,
ema, et see nõnda on... Sa
tunned mind! Selles asjas tunnend
sa mind ju!... Sääb wõib ennast
terwe ilm päa pääle ajada, sääb
ei saa ünsigi ka mitte nii palju
wälja! [Lüüb sõrmedega nipsu].

Pahandust on igalühul ilmas
küllalt! Eila pidin ma ühe wii-
nakoja töölise wälja wiskama,
üleila kihutasin ma ühe wiina-
põletaja kus kurat. Ja wiimati,
kõine seda kõrwale jättes, niisu-
gune elu, nagu siin elama pead,

on tõeesti vilets küllalt ülearuigi,
et üht meistlikku inimest saapi-
seks teha.

Pa. Flamm. Otsiemale ometseltsi!
Sõida linna!

Flamm. Oigus. Et kuldhobuse wõo-
rastemajas hobustekauplajatega skat-
liina wõi kreisiülema härraga
suurt härrat anängida? Jumal
hoidku, nendest naljadest on mul
küllalt! See ei jana mind veel
majausse ettegi meelitada! —

Kui mitte veel nature jahi päale
minna ja wahel oma tulemuia kae-
la wisata ei wõiks, siis . . . Here-
meheks oleks pidanud hakkama!

Pa. Flamm. No, kas näed nüüd,
sääb see nüüd en! Seda ja ma
ja ütlen! Sida oled nimelt põhjani
muutunud. Kuni kaks kolm
kuud tagasi olid sa wõmus,
lasksid lindusid, toppisid neid

täis, korjasid taime ja linnumune
ja laulsid terve päeva otsa. Reem
oli sind näha ja müüd oled sa
korraga nagu ümber vahetatud.

Flamm. Kui meile vähemalt Kur-
dine alles jäänud oled.

Pr. Flamm. Kuidas oled õige, kui
me mõne lapse kasulapseks võtan-
sime.

Flamm. Müüd ühe korraga? Si,
ema. Müüd ei taha ma! Karemalt
ei suutnud sina otsusele jõuda;
täna on ka minu juures õige
silmapikk mööda.

Pr. Flamm. Seda on kerge ütelda,
laps majasse võtta! Esite näitab
see loomulikult nagu ülekohus ^{oma} lapse
vastu. Kulle näitas see nagu üle-
kohus Kurdinese vastu, ainult ju-
ba see mõte. Minu meelest oli...

Kuidas ma pean ütleva, Flamm,
nagu tõukassime me oma poja
hoopis välja, majast toast, sangi-

kesest wälja, ja wiimati ka
meie südamest. - Pääasjalikult
aga: kust sa wõtad lapse, kel-
lest loota wäid, et sa temast
wõnu saad. - Aga laseme nüüd
olla, kuidas ta on! Nüüd tuleme
jälle Rose juurde tagasi! - Ja tead
sa ka, Flamm, mis temaga on!

Flamm. Koh, ... ja muidugi!
Mispärast siis mitte? - Streckmann
on tema elukombeid kahtlustanud
ja seda wana Bernd ei kannata. -
Muidugi on see rumalus kaevata.
Kulud kannab wiimati inka naeste-
rahwas!

Dr. Flamm. Ma olen Rosele paar
kirja kirjutanud ja olen tüdruk-
süa kutsunud. Tõepoolest, tema
sisukorras, Flamm, tema ei
mõista praegu tõepoolest ei edasi
ega tagasi!

Flamm. Kuidas nõnda?

Dr. Flamm. Sest et Streckmannil õigus on.

Flamm [imustamult, ummalalt]. Mis, ema? Sa pead selgemine rääki-
ma.

Pr. Flamm. Aga, Christoph, ära
nüüd rohe jälle vihaseks saa!
Iha varjasin seda asja kuni se-
nini sinu eest, sest et ma tean,
kuidas sa nendes aegades oled; tu-
lita seda väikest tüdrukut mulde,
kelle sa kanna päält majast välja
viskasid, ja nahnseppa, kelle sa
läbi persid! - Tüdruk tunnistas
mulle midagi üles juba kaua aja
eest, juba rohkem kui kaheksa nä-
dala eest, ja nüüd ei ole ta enam
paljalt Rose Bernd, ... vaid peab
ka ühe teise oleuse pääle mõtle-
ma... selle pääle nimelt, mis tu-
lemas on... Flamm, kas said
minust aru!? ... Kas saad minust
aru?

Flamm [litsutult]. Ei! Mitte
usna, ema, avalikult ütelda. Mul

on nimelt... siin nimelt... täna
nimelt... praegu... mul tungib
wahel veri nõnda päha. See on
nagu... vastin!... Pääpööritus!
Hga ja... aga ei... ma pean
nist wärske õhu kätte minema.
Ei ole midagi, ema, ära ennast
vahutuks tee.

Dr. Flamm [pilliga]. Kuhu sa
siis padrunitaskuga lähed?

Flamm. Ei kuhugi. Mis ma siis
padrunitaskuga teen? [Wirutab
tasku ära, mis talle reagemata kät-
te on juhtunud]. Midagi sa ei
tea. Midagi sa ei saa kuulda! Ja
siis lähed mõnikord päris ogaraks.
Siis tunned ennast mõnikord pä-
ris wõõra olevat ilmas.

Dr. Flamm [umbusklikult]. No üt-
le äigi, Christoph, mis see siis tähen-
dab?

Flamm. Midagi ema! Mitte midagi!
Fäiesti mitte midagi! Mul on ka

juba jälle pēa pāris lahe! Ainult
mōnikord tuleb niisugune tundmus
mulle pēale, niisugune hirm, ma
ei tea mitte, ūhe korraga, nagu ei
oleks minn all enam midagi
kindlat, ja nagu peaksin ma
kohe kaalaluu murdma.

Pr. Flamm. Sa rāagid ju imelikka
asju. [Ukse pēale koputatakse]
Kes koputab? - Sisse!

August [ilma et teda nāha oleks]
- Ahinavlen ainult, proua Flamm!
[Flamm ruttu āra jahikambriisse]

Pr. Flamm. Ah teie olete, hārra
Keil. Wēite aga sisse astuda.
[Keil = August ilmub tūiesti nāhta-
wale, ta on kahwatum kui muidu,
ka kõhnem ja kannab tūrsedat
piilli. Pahemat silma katab must
nēide]

August. Ma pean wabandust
paluma, leitnandi proua! Tere
leitnandi proua!

Dr. Flamm. Tere, härra Keil.

August. Minu print nutsuti ena-
kohtusse, leitnandiprova, muider
oleks ta ise tulnud! Wähest tuleb ta
aga veel õhtu!

Dr. Flamm. See on mulle armas, et
ma vähemalt teid näha saan.
Kuidas käsi teil muider käib?
Istuge!

August. Jumala teed on imelikud!
Ja kui ta sind kodu otsib, ei
tahi nuriseda. Wastupäinis rõõmus-
tama peab. Ja kui ta sind ~~kodu~~
~~otsib, ei tahi nuriseda.~~ waadake, preua
Flamm minuga on peaaegu ligu
nõnda. Ilina olen rahul! Beda pa-
rem, mida halvemine lähel. Beda
enam kasvab warandus taewas.

Dr. Flamm [raskesti õhates] Iha so-
witsin, et teil õigus oleks, härra
Keil. - On siis Rose minu prijad
kätte saanud?

August. Ja on nad ka mulle lu-

143.

geda andnud. Ja ma ütlesin talle
ka päris kindlalt: nii ei lähe!

Ta peaks nüüd teie juurde tulema.

Dr. Flamm. Ma pean teile ütleva,
ma imestan, keil, et te kõigi
nende viimaste sündmuste jä-
rel veel mitte teed minu juurde
leidnud ei ole. Et ma esa võtan,
seda teab ta ometi.

August. Ta on nimelt päris kart-
likuks läinud viimasel ajal.

Ja leitnandi prova, kui ma mi-
dagi ütelda tohin: teie ei peaks
talle seda pahaks panema: esiteks

oli tal alati minuga tegemist
sest et minul ju väga ravitsemist
tarwis oli - tasuga talle Jumal, mis

ta minu pärast en ära teeninud!

Ja siis, sest saadik kui see inimene
keda nii raskesti on testanud, julgeb
ta vaevalt toast välja minna.

Dr. Flamm. Ma ei pane talle seda
ju ka pahaks, keil! Kuidas tal

muidu käsi käib? Mis ta siis teeb?
August. Oh heldus ja rõõm... see
 on... mis ma pean sääl ütleva
 kuita tärna küll üksteist rümmem
 kohtusse pidi - oli see aga siis tants
 See oli otse, proua Flamm, ...
 hirm võis peasegu poole tulla,
 nii imelikka jutte ajas ta - Esite
 ei tahtnud ta üldse mitte minna,
 siis arvas ta, et ta mind kaasa ta-
 hans võtta, ja viimati läks ta kui väln
 ja karjus mulle tagasi, et ma ei pea
 kaasa tulema. Ilonikord nuttis ta
 terve päev! - Muidugi tulevad rõõm
 sugu mõtted.

P. Flamm. Missugused siis?
August. Rõõmsugused! Esiteks, et mi-
 nule see õnnetus juhtus! Seda on ta
 mulle mitu korda ütelnud! See
 läikab talle küll väga südamesse!
 Ja ka mis isa Berndisse puutub
 ja et ta seda nõnda südamesse
 on võtnud

Dr. Flamm. Meie oleme siin ju oma
 kessel, härra Keil. Mispärast ei
 peaks me mitte korra avalikult
 rääkima: kas teil ei ole kunagi
 läbi pää läinud... ma mõtlen
 see Struckmanni lugu. Teil väi
 vahest isa Berndil. Et selle juures
 midagi tõtt võiks olla.

August. Selle üle ei murra me
 oma peäd.

Dr. Flamm. See on õige! Seda ei
 laida ma sugugi mitte! Mõnikord
 ei ole tõesti meind paremat teha,
 kui peida nagu jaanaliid oma
 pää liiva sisse. Isale ei ole see
 aga mitte kohane.

August. Noh, proua Flamm, mis
 vana Berndisse peentub, siis on
 temast misugused mõtted, et saäl
 midagi tõtt võiks olla, nii kaugel
 nagu taewas maast... nii kaljukindl
 on ta selles asjas: tema laseks
 omal selle pääle kas väi mõle -

mad käed otsast maha raiuda.
 Ta on nii vali, seda ei usu keegi.
 Leitnandihärra Flamm käis ka te-
 ma juures ja tahtis teda kaebamast
 lagasihoida...

Pr. Flamm [äritatult]. Kes käis tema
 juures?

August, Leitnandihärra.

Pr. Flamm. Minu mees?

August. Ja! Ta rääkis kaasa tema-
 ga. Kaadake, minul - mina olen
 küll silma kaotanud! - minul ei
 ole sellest midagi, et St. Hermann
 karistust saab! Minu pärast on
 kohtumõistmine, ütleb ju Issand!
 Aga isa, seda ei saa ~~erast~~ lepitada,
 ta ütleb: nõudke käin minu käest,
 aga mitte seda.

Pr. Flamm. Minu mees käis va-
 na Berndi juures?

August. Ja, kui ta kohtusse kutse
 oli saanud.

Pr. Flamm. Mis kohtusse-kutse siis?

August. Kurija=kohtusse.

Pr. Flamm [rohkem äritatult]. Wana
Bänd?

August. Leitnandihärra Flamm.

Pr. Flamm. Ja, kuulati siis minu
mees ka üle? Mis on siis temal selle
asjaga tegemist?

August. Tema kuulati ka üle, ja!

Pr. Flamm. [põrutatult]. So?! - See on
mulle täitsa uudis! Sellest ei teadnud
ma midagi! Ka sellest, et Christoph
wana Berndi juures on käinud! -

Kus ometi minu odeskolonje on? -

Teate, August, minge nüüd teile
pääle kodu! Ma olen praegu
hätine... ma ei tea, mis! Mõnda
nõuu anda ei saa ma praegu
teile enam! Mul on midagi väga
kontidesse löönud. Minge kodu
ja oodake rahulikult. Kui see tüd-
ur aga teile armas on, siis... wa-
dake minu pääle, mina võin
laulukest laulda! - Kui inimene

kord niisugune loodud on; olgu
 see mees, kellele naased järele jookse
 vad, või olgu see minupärast
 naesterahvas, kellel mehed nagu
 naviid taga on! Pääle ei ole muud
 kui: kannata! kannata! Ole kan-
 natlik. - Mina olen karasteistküün-
 mend aastat otsa nõnda elanud.
 [Hoiab käe silmade ees ja vaatab lä-
 bi sõrmede]. Ja kui ma üleüldse
 veel midagi näha tahtsin, siis
 pidin ma läbi sõrmede vaatama.
August. Skina ei suuda seda ilmasgi
 uskuda, proua Flamm!

Pr. Flamm. Ja, kes teie seda usute
 või mitte; selle järele elus ei küsita
 skinuga on peaaegu nagu teiegagi;
 ma ei saa ka sellest peaaegu aru;
 meie peame aga vaatama, kuidas
 me sellega valmis saame. - Ma
 lubasin Rosele midagi! Lubad
 mõnikord kergesti ja taita on
 raske! Koh, keik, mis minu väimuses

sisab. - Jumalaga! - Ma ei wõi
 ju midagi teie käest mitte nõuda.
 Täewas olgu meile armuline. [August
 surub liigutatult proua Flammi
 poolt peenitud kätt ja lähleb siis
 vaikides ära.]

[Pr. Flamm lasub päa tooli selja
 pääle langeda, waatab mõtetes
 taewa poole ja ohkab kaks korda
 raskesti.]

Flamm [tuleb sisse, väga kahwatu,
 heidab wargsi pilksid proua Flammi
 pääle ja hakkab tasa wilistama,
 kuna ta raamatukapi awab ja,
 nagu näitab, hwolega midagi otsib.]

Pr. Flamm. Ja, ja, sina wilistad
 kõige pääle, Flamm! Ja - seda ei
 oless ma sinust ometi mitte usku-
 nud.

Flamm [pöörab ümber, waikib, waatab
 temale otse otsa, tõestab mõlemaid
 käsa natuke ja ölad väga kõrgile
 ja lasub jälle kõik hõdvalt alla]

wajuda, kuna ta lihtsalt ja ilma
kõhmetuseta enam järele mõteldes
kui häbenedes pörandale waatab]

Pr. Flamm. Teie teete oma asja
kergeks, teie mehed. -- Kuis peab
siis nüüd saama?

Flamm [liigutus nagu enne ainult
nõrgem]. Seda ma ei tea. -- Ma
tahan praegu täiesti rahulikult
jääda. Ma tahan sulle jutusta-
da, kuidas see tuli. -- Wahest
võid sa minu üle siis natuke peh-
memalt otsustada. Kui mitte.
noh, siis on mul isenesest väga
kahju.

Pr. Flamm. Kuisuguse kergemeelsuse
üle ei saa pehmelt otsustada.

Flamm. Kergemeelsuse üle? Ainult
kergemeelsus ei ole see küll
mitte! Mis on sul siis aga arm-
sam, ema, kui see kergemeelsus
või kui see tuisem oli? --

Pr. Flamm. Just ühe niisuguse

tüdruku tulewinnu ära häwitada,
kus meil siin... kus meie pääl
terwe wastutus seisab! Kus me te-
da majasse wleme wõtnud! Kus
neil pime usaldus oli! - Ooh, maa
alla tahaks wajuda! Kagu oleksi-
me me lihtsalt salaja selle pää-
le wälja läinud.

Flamm. Oled sa walmis, ema?

Pr. Flamm. Kaugiltgi weel mitte!

Flamm. Ooh, siis wain ma ja
weel natuke oodata!

Pr. Flamm. Christoph, mis ma
sulle seekord ütlesin, kui sa tu-
lid ja mind naaseks tahtsid?

Flamm. Mis?

Pr. Flamm. Mina olen liiga wa-
na sinu jaoks. Naene wõib kuus-
teistkümmend aastat noorem
olla, aga ilmasgi wõim ehk neli
aastat wanem. Olexid sa mind
kuulamaid.

Flamm. Kas see ei ole mitte

kaunis üleliigne praegu nendest
 vanadest liigudest rääkida? Kas
 meil ei ole praegu tähtsamat teha.
 Iha ei saa parata, mulle näitab
 nõnda, ema. - Sellest, mis Rosega
 õieti on, ei olnud mul tänaseni
 aimugi. Muidu oleksin ma ju ise
 enesest mõista teisiti toimetanud.
 Muid peab aga vaatama, kas mi-
 dagi hääks ei saa teha. Ja just
 sellel põhjusel, ema, tahtsin ma
 sind paluda, mitte väinlane olla
 ja tahtsin kõige peält katsuda,
 kas sa sellest juhtumisest aru saada
 suudad. Kui kaua... kuni selle sil-
 mapilguni, kus rääkima hakkati,
 et see langetõbine pidada Rose
 naeseks võtma, oli kõik kuras.
 Kui see aga kindel oli, siis oli kõik
 otsas. - Koib olla, minu mõisted lä-
 hevad segi. Ma olin tüdrukut
 üles kasvama näinud... Tema
 küljes oli midagi minu armastusest

Kurdinesi vastu. Esitens tahtsin
 ma teda ainult õnnetuse eest
 hoida, ja viimaks, äkki ühe kor-
 raga, kuidas see nii on... seda
 on ju juba Plato nõnda õigesti
 kirjeldanud - kahest hobusest,
 Phaidros'es seisab see: säääl hak-
 kas halb hobune minuga lõhkuma
 ja säääl langesivad kõik tõrked
 kokku. [Ühem väikimine]

Fr. Flamm. Sa rääkisid ju eige-
 lusaid heguid - ja põimised
 isegi tarku asju hulka - selle
 järel olite teie inna õiged!

Üks väene naesterahvas vaadaku-
 siis, mis temast saab! - Sa tegid
 wümati veel teda ainult õn-
 nelikuss ja ohverdasi iseen-
 nast veel selle juures... Niis-
 guste asjade jaoks ei ole wabandust
Flamm. Hää, ema, siis lähme
 päewakorra juurde edasi! Tule-
 ta aga meelde, kui Kurdise

suri, siis ei väinud mina tüdrukut enam majas näha. Kes pidas teda ja meelitas teda siia? —

Pr. Flamm. Best et meie juures liiga surmud ei pidanud olema! Minu enese pärast ei olnud mul teda tarvis.

Flamm. Ja mina ei ütelnud midagi sinu pärast.

Pr. Flamm. Kahju igast silmapisarast, mida teie pärast peaks valama. Ara vaeva ennast rääkimisega, Flamm.

[Teatudruk toob kohvi sisse]

Teatudruk. Bernd-Rose on väljas koogis.

Pr. Flamm. Tule tüdruk! Lükka mind! Võta kinni! — [Flammile]

Sa võid ju aidata mind kõrvale toimetada. Kuski on vahet ehk veel minu jaoks toanene! Mina ei ole ees. Pärast võid ta ju sisse kutsuda.

Flamm [toatüdrukule waljult].

Tüdruk oodaku üks silmapilk.

[Toatüdruk ära]. Oma, sa pead temaga ühe mõistliku sõna rääkima! Mina ei saa mitte! Kõik on käed nõidatud.

Dr. Flamm. Kuida pean mina siis temaga rääkima, Flamm?

Flamm. Sa tead seda paremine kui mina! Sa tead seda ise... sa oled ise ütelnud... ainult nüüd mitte näeme olla Jumala pärast!... Nõnda ei tohita mitte meie lähest välja minna.

Dr. Flamm. Mina ei hakka tema saapaid puhastama, Flamm!

Flamm. Seda ei pea sa ka mitte! Sellest ei ole juttugi, aga sina oled ta siia kutsunud. — Sa ei või ennast äkki nõnda muuta, et sa kõik halastuse ja kaastundmuse ära unustad.

Mis sa enne minule ütlesid? -
 Nõnda on tüdruk ära hävita-
 tud! Ja kui tüdruk hukka
 läheb... nii viletsaks ei pea see
 mind ometi, et mina siis veel
 elada tahaksin. Üks nahest, ära
 unusta seda.

Pr. Flamm. Koh, Christoph, väart
 ei ole teie seda tõesti mitte, kuid
 süügi: mis sa pead ära tegema?
 Süda jookseb verd! See on minu
 oma süüd. Mis sa ikka ja ikka
 jälle ennast petad, kui wana
 küllalt oled, ja mõistlik küllalt,
 ja ei näe oma nina ettegi. Ka
 selles asjas, Christoph, ära peta
 ennast... Hää küll! Minu pärast!
 Ma räägin temaga! Mitte sinu
 pärast, vaid sellepärast et see
 õige on! Aga ära arwa, et mina
 nüüd teinekord teha wõin, mis si-
 na ära oled rikkunud ja katri
 murdnud. - Teie mehed olite

15 f.

nagu lapsed ...

[Footüdrux tuleb jälle]

Footüdrux. Tä ei taha enam
oodata!

Pr. Flamm. Saada ta sisse!

[Footüdrux ära]

Flamm. Meistlik, ema, auusena!

Pr. Flamm. Sul ei ole tarvis se-
da anda! Sii ei ole tarvis seda
murda.

[Flamm ära. Pr. Flamm oh-
kab, võtab heegelduse kätte. Selle
järele astub Bernd-Rose sisse]

Rose [pühapäeva viites, terved
tehtud, haiglaste näojuuntega,
silmaades haiglase laige]. Tere,
prema.

Pr. Flamm. Istu! Tere! Koh,
Rose, ma palusin sind sias.
Mis me seekord üksteisega rää-
kisime, see on sul küll veel
mees. Wahepääl on nii mõnigi
asi muutunud! ... Nii mitmelt

poolt igatahes! Koh, saäl tahtsin
 ma korra sinuga õige põhjalikult
 rääkida. Sa ütlesid küll seekord,
 ma ei võida sind aidata: sa
 tahtsid keik üksi läbi teha!
 Täna on ju mulle ka nii mõnda
 selgeks saanud. Seekord sinu ise-
 analis olex ja et sa minu käest
 abi ei tahtnud. - Kuidas sa aga ise
 läbi tahad saada, seda ei näe
 ma veel mitte. Tule, joo tass
 kohvi [Rose istub kohvibaua lähe-
 dale ühe toolinurga peäle].
 August oli praegu siin minu
 juures! Kui mina sina olexin,
 tüdruk, ma olexin ammugi sü-
 dame võtnud ja temale tutt
 ütelnud. [Rosele teravasti silmi
 vaadates]. Küünd ei julge ma
 sulle enam seda nõuegi anda.
 Kas mul ei ole õigus?

Rose. Ah, misparast siis, proua?
P. Flamm. On ju tõsi, munda va-

nemaks inimene läheb, seda vä-
hem suudab ta inimesesest aru
saada! Igaüks on ilma tulnud
ühel ja seltsamal kombel, aga
sellest ei tohi rääkida. Mille
läbi nad ometi käin elavad,
keisrist ja kuningast päale kuni
alla karjapoisini, seda ei jüua
nad sugugi müllalt alatus teha.

Ja kus kurgial üle natuse len-
dab, sääl on segadus ilma suur.
Sääl panevad nad plehku iga
nelja tuule poole. Misugune
wõoras tuleb ikka kutsumata.

Rose. Ah, proua, see asi oleks
ammugi jõeses, kui mitte niusu-
gune kurgategija ja kelm siin ...
niusugune waletaja nagu

Streckmann on ...
Dr. Flamm. Ei, tüdruk, nüüd ei
saa ma sinust aru. Kuidas
wõid sa seda ütelda, see mees
waletab? Seda on ju sinu jõeses

peaegu jubev päaltnäha.

Rose. Ta valetab! Ta valetab! Sina muud ei tea.

Dr. Flamm. Mil kombel ta aga siis valetab?

Rose. Igal kombel jäigas asjas.

Dr. Flamm. Da ei näe mul päris selge olevat! Keda sa arvad enese ees olevat? Mõttele natuke järele! — Esiters oled sa mulle ju keein selgesti küllalt üles tunnistanud, ja pääle selle tean ma praegu rohkem kui seda, ka seda, mida sa minu eest salgasid.

Rose [külmetades, värisedes, kangekaelselt]. Ja kui te mind surmeks loote, ma ei tea midagi.

Dr. Flamm. So?! — Ah! — Keed on siis sinu koonksud nüüd!? Selle poolest olin ma sinu üle teises arvamises. See tuleb mulle sürgi ootamata! — Loodetavasti ajasid sa vähem segaseid jutte, kui

sind üle kuulati.

Rose. Tääl ütlesin ma ka seda-
sama.

Pr. Flamm. Tüdruk, tule mõis-
tuse juurde! Sa räägid ju siin
selget lollust kokku; nonda ei
luisata emeti kohtu ees! Kuule
õige, mis ma sulle ütlen! Joo
üks suutäis kohvi, sul ei ole tar-
wis ära ehmatada! Keegi ei aja
sind taga ja mina ei söö sind
ka ära! - Sa ei ole minu vastu
küll mitte kõige paremine teinud,
seda ei või keegi riinutada! Oleksid
sa mulle vähemalt seekord tõtt
ütelnud, vahest oleksime siis ker-
gemine väljapääsemiseteed
leidnud, mis nüüd raske asi on.
Kuid süügi meie ei taha kõrvad
lonti lasta ja tahame ka täna
veluühte päästmise abinõuu
katsuda! Kuidagi viisi on see
vahest veel võimalik. Noh siis.

pääasjalikult... nii palju on
kindel... ja sa võid usnata jul-
gesti selle päale loota... puu-
dust ei pea teie ialgi kannatama!

Ka kui isa peaks oma kätte taga-
si tõmbama ja August vahest
oma teed minema. Sinu ja sinu
lapse eest kannatakse hoolt.

Rose. Ma ei tea - mis teie arvate,
proua.

Pr. Stamm. Noh, tüdruk, siis üt-
len ma sulle otse näkku; kui
sa seda ei tea ja ära oled unus-
tanud, siis on sul lihtsalt halb
südametunnistus! Siis oled sa
weel teisi asju ajanud! Ja kui
sul weel mõni saladus on, siis
ei ole selle taga keegi muu kui
Streckmann; siis on see mees,
kes sind õnnetuks teeb.

Rose [ägedalt]. Ei, kuidas võite
te seda mõelda, proua! Seda
ütlite teie... ah Jumala pärast...

mille läbi olen ma seda siis
teie poolt ära teeninud! ... Kui
seda ainult minu Kurdikene ...
minu armas laps. . . [Ringutab
hüsteriliselt käsa lapse pildi
poole]

Pr. Flamm. Rose, ma seda mitte,
seda palun ma sind! Võib olla,
et ma sulle midagi võlgu olen!
Selle üle ei hanna meie aga praeg-
u vaidlema. Sa oled ennast ju
nõnda muutnud. . . see on juba
täiesti arusaamata, kuidas sa en-
nast nõnda väga muutnud oled.

Rose. Mis pärast ei tulnud mulle
minu emanele mitte järele! Sa
ütles, ma tulen sulle järele, kui
ma suren.

Pr. Flamm. Nüüd tule mõistuse
juurde, tüdruk, sa elad. Mis sul
on?

Rose. Struckmanniga ei ole mul
midagi! See naine on valetanud

nõnda et taewas must.

Dr. Hamm. Mis ta on valetanud? -
On ta seda wandeega kinnita -
nud?

Rose. Kas ta seda wandeega kin-
nitanud on või mitte, minule on
see ükskõik.

Dr. Hamm. Kas sina ka wande-
ma pidid?

Rose. Seda ma ei tea -- Ma ei
ole omegi mõni halb inimene! ...
Muide oleksin ma ju auritee
ära teinud! Et August oma sil-
ma kaotas, seda on... seda ei
ole mitte mina korda saanud!
see piinab mind ka öö ja
päewa... misugust valu see mees
pidi kannatama... muide
peaks ta mulle ju näkku sülitama.
Sküüd jooksed ümber, nagu pääta
kana, tahad midagi tulest välja
tuua, sääl murravad nad sul
kõik nõndid katri.

[Flamm ärilatult sisse]

Flamm. Kes murras sul kendid
katri? Waata ometi ema pääle!
Wastuorksa, meie tahame sind
pöörta.

Rose [See on nüüd liiga hilja!
See ei lähe nüüd enam!]

Flamm. Mis see tähendab?

Rose. Midagi! - Mina ei wõi enam
oodata! Jumalaga! Ma lähen
oma teed.

Flamm. Piia jääd! Mitte paigast
ei liigu sa!! - Ma kuulsin unse
juures kein ja nüüd tahan ma
teiwet tõtt teada.

Rose. Ma raagin ju tõtt!

Flamm. Streekmanni üle!

Rose. Meie wahel ei ole midagi ol-
nud, ta waletab!

Flamm. Ütleb ta, et teie wahel mi-
dagi olnud on! -?

Rose. Ma ei ütle muud midagi
kuigi ta waletab!

Flamm. Kinnitas ta seda walet
wandege?

Rose [weiniib]

Flamm [Ruset terawasti ja kaua
waadeldes, siis:]. Noh, ema, ära pane
mulle nüüd midagi pahaks, an-
na mulle andeks, mis sa andeks
anda wõid! - Selles asjas tean
ma nüüd päewa selgelt, et see
mulle enam mitte midagi nõrda
ei lähe! Ma naeran selle üle!
Iha aewastan selle peäle.

Fr. Flamm. [Rusele]. Salgasid sa
siis keie maha?

Rose - - -

Flamm. Mina rääkisin midugi
tõtt. Ja Streckmann ei waleta
ka mitte misugusel silmapilgul!
Walewandumise peäl seisab sunni-
tõ, saäl juba inimene ei waleta!

Fr. Flamm. Tüdruk, sa ei rääkinud
tõtt? Sa waletasid wiimati weel
wande all? - Kas sul siis sugugi

167.

aimu ei ole, mis sa sellega teinud
ja korda saatnud oled? - Kuidas
tuleb sulle siis misugune
meeleto mõte? - Kuidas sa selle
pääle tulid?

Rose [murtult, karjub wälja]. Mul
oli häbi!

R. Flamm. Aga Rose...

Flamm. Kahju igast sõnast! Mispä-
rast pidid sa siis kohtunikuks wa-
letama?

Rose. Mul oli häbi!!! Mul oli häbi!

Flamm. Ja minule? Ja emale? Ja
Augustile? Mins sa meid kõiki
koos petsid? Ja Streckmanni
wististi wiimati ka weel? Ja kel-
lega sa muide weel sõprust oled
pidanud? - Ja, ja, sul on tru-
südamlik nägu, aga süsgi sul oli
õigusega häbi!

Rose. Sa ajas ja ässitas mind na-
gu koer.

Flamm [naerdes]. No mis süs,

teie naased teete meid kverdaks.
 Täna see, homme teine, see on mõ-
 au küllalt! - Tehke teie müüd, mis
 teie tahate! Tehke, mis te tahate!
 Kui mina veel oma särke selles
 asjas liigutan, siis otsin ma emale
 ise ühe kõi ja peksan enesele
 oma eelikõnna mõõda, kuni
 ma enam näht silmade ees ei
 näe!

Rose [vähib Flammile suurelt ja
 kohkunult otsa]

Pr. Flamm [Rosele] See jääb nünda,
 Rose, nagu ma ütlesin: teie kahe
 eest kantakse hoolt.

Rose [nagu enne, mehaaniliselt
 sisistades]. Mul oli häbi! - Mul
 oli häbi!

Pr. Flamm. Kas kuuled, Rose? - (Rose
 ütleb ära). Rose! - Tütaruk on ära
 Inglisele taevast tahaksid paluda.

Flamm [põhjana vapustatud,
 tagasihoidetud muksumisega] ju-

169.

mal andku mulle seda andeks, ema-
nina ei woi keisiti.

(Cesnie)

Viies waatus.

Elutuba wana Pserndi maja -
 keses. Sa on kaunis ruumikas, tal
 on hallid seinad ja wana lubja -
 tud palkidest lagi. Üks tagaseinas
 wiib kõõni, teine üks pahemal pool
 ettenotta, paremal pool on kaks
 väikest akent. Nende akende wa -
 hel seisab kollane kummut, selle
 pääl petrooleumilamp, mis põlema
 süüdatud ei ole, kummuti kohal
 seinas pääl ripub peegel. Paremal
 pool nurgas on talupojaahi. Parem.
 pool nurgas wahariidega kaetud
 sohwa, laud laudlinaga ja lae -
 lamp. Sohwa kohal seinas pääl
 on kirjutus piiblist; „Laske lapsu -
 kesed minu juurde tulla“ selle all
 Pserndi päewapildid tema 'soldati -

41.

ajast ja mõned teised: tema ja
tema naene üheskoos. Kes pahemal
pool seisab klaaskapp, kus sees maa-
litud tassid, klaasid jne. Lina
peäl on ristilöödud Ornistegija
kruju. Kummuti peäl on piibel,
eeskoja ukse kohal ripub õlivärvi pilt:
„Kristus kibuvitsa krooniga“ Pörandal
on vanadest naudest tehtud pörandal-
riided. Akende ees on nullkardinad.
Neli kuni viis kollast puustevli on
korralikult igakümnema koha peäle
seatud. Kein avaldab puhast ja
väga külma mõju. Mõned püel-
lid ja lauluraamatud on kapi
peäl. Eeskoja ukse piida küljes
riepub kahakorjamise kast.

Ohtu, umbes kella seitsme ajal
siltsamal päeval, kus neljanda
vaatuse sündmused olivad. Ees-
koja uks seisab lahti, nenda-
samuti kõõgi uks. Sügav
widewin.

172.

Wäljast peolt maja on hääle-
sid kuulda, selle järele koputatakse
mitu korda akne pihta. Selle
järele ütleb üks hääle läbi akne]:

Bernd, kas siis ühtegi inimest kodus
ei ole? - Lähme õige tagausse
juurde!

[Küüd jääb vaikseks, varsti aga
awaneb tagauss, kuulda on hääli
ja sammusid esnejas. Küüd ilm-
wad unse pääle Kleinert ja Rose,
kes nähtawasti wäsinud on ja keda
Kleinert toetab]

Rose [nõrgalt, wärawaselt]. Kedaagi
ei ole kodus! Kein on pime!

Kleinert. Nõnda ei woi ma sind
praegu mitte üksi jätta!

Rose. Mis pärast siis mitte, Kleinert!
Mul ei ole ju midagi wiga.

Kleinert. Seda uskuga mõni teine,
et sul midagi wiga ei ole! Muudu
ei oleks ma sind mitte wäljast
maast leidnud.

Rose. Ei - mul hakkas ainult na-
tuke nee pää pööritama. - Tõepoolest!
Küüd lähel juba! - Mul ei ole
teid enam tarvis.

Kleinert. Ei, ei, tüdruk, ei, nõnda
see ei lähe.

Rose. Ja, ja, isa Kleinert! Ma tä-
nan väga! Heää küll! Mul ei ole
midagi wigat! Ma olen jälle
täiesti jaones! See tuleb mõnikord
nõnda, sellest ei ole palju lugu.

Kleinert. Sa olid ju pajude taga
pikali kui poolsurnud! Sa
wäanlesid ju kui uss.

Rose. Kleinert, minge ema teed...
ma pean kohe lambi põlema! -
Ma pean tule üles tegema...
minge ema teed... Nad tule-
wad kohe õhtut sööma!... Ah
ja, Kleinert, Kleinert, ma olen
nõnda väsinud! Kii hirmsasti
väsinud, teie ei usu mitte.

Kleinert. Ja siis tahad sa veel

tuld teha? See ei ole sinu asi, sinu koht on woodis.

Rose. Kleinert, minge oma teed, minge! Kui isa... kui August... nemad ei tahi midagi teada! Olge minu vastu nii häa... ärge mulle seda tehke!

Kleinert. Tahan ma sulle siis midagi halba teha?

Rose. Ei ei, ma tean juba. Teie olite ikka häa! [On tooli päält paremalt poolt ukse juurest, kuhki ta vajunud oli üles tõusnud, ühe käimla ahju tagant võtnud ja põlema pannud]. - Kuid siiski... ma olen nüüd jälle täiesti juures. - Mulle ei ole midagi wiga! - Selle pooldest wõite paris rahulik olla!

Kleinert. Seda ütles sa nõnda...

Rose. Sest et see tõesti nõnda on Martha [tuleb paljaste naewartega ja paljaste jalgadega põllult koju]

Rose. Pääl on ju ka Martha!

Martha. Rose, sina oled? - Kus sa terve päev olid?

Rose. Ma nägin nagu unes, ma olin kohtus.

Klemert Ja, ja, ta oli tõesti kohtus -
Vaata natuke õe järule, Martha, vähemalt nii kaua, kuni isa tuleb: tüdrukuga ei ole kein mitte päris korras - -

Rose. Martha, tee, tee! Tee tuli üles!
Et kartulid ruttu xema saavad -
Kus siis isa on?

Martha. Augusti põllul!

Rose. Ja August?

Martha. Seda ma ei tea, kus see on. Seda ei olnud tänna väljas põllul.

Rose. On sul uusi kartulid?

Martha Põlle täis! [Kasutab kartulid kohe kõrgiukse taga pürandale]

Rose. See üks kaus ja üks pott, siis väin ma kohe korima hakata. Ise tuisa ei saa ma mitte.

176.

Kleinert. Pean ma wahest kuskil
midagi muretsena.

Rose. Russis? ... Purnumatja juurest
wahest? - Mina tulen hoopis ise-
suguse koha peäle.

Kleinert. Koh Jumalaga!

Rose. Jumalaga!

Martha [röömbalt]. Fulge jälle
waatama, isa Kleinert!

[Kleinert, nagu inka piip suus,
pääd raputades ära]

Martha [tuld üles tehes]. Kas sul
ei ole häa olla, Rose?

Rose. O ja, mul on häa küll! -

[Tasa, käsi Onniste gija kuju
poole ringutades]. Jesus, Maria,
halasta minu peale.

Martha. Rose?

Rose. Mis on?

Martha. Mis sul siis on?

Rose. Midagi. Töö üks pott ja
kartulid!

Martha [on tule põlema saanud,

177.

tuleb ühe saavist kausi täie kartuli-
tega, ka üks muga on sääl juures].

Ah ei, Roseke, ma kardan, kuidas
sa aga wälja näed!

Rose. Kuidas ma siis wälja näen,
ütle ometi? Kuidas siis? On mul
midagi käte küljes? On mul mõni
märk otsaesel? Minu meelest on
kõik nagu unes [kohutawalt naerdes]

Oh Jesus! Müüd ei näe ma et sul
nägu oleks! Müüd näen ma
üht nätt! Müüd näen ma kahte
silma. Müüd täppisid! Martha,
ma jään wist küll pimedaks.

Martha. Rose, sulle on küll midagi
juhtunud?

Rose. Hoidku sind Jumal selle
eest, mis mulle on juhtunud...

Soowi omale parem enneaegset
surma. Sest üteldakse ju, kui mee-
gi wära ära sureb, siis on tal ometi
üteldakse ju, rahu. Siis ei ole tal
tarwis elada ja hingata. -- Kuidas

178.

Ma ei tea!... Pää pööritab!...
Mul on meelest ära läinud!... Mul
on kõik meelest ära läinud... Elu
on raske! - Kui ometi nõnda jääks! -
Kui ometi kunagi üles ei ärkaks! -
Mis jääks see kõik ka peaks sündima!
Martha [kartlikult]. Kui ometi isa
kodu tuleks...

Rose. Martha, tule, kuula mind! Sa
ei tohi isale midagi ütelda, et ma
siin olen... siin olen... kuuled, Martha,
kuuled, seda lubad sa mulle?!
Ma olen sulle nii mõndagi hääd
teinud... kuuled, Martha? Seda
ei ole sa veel ära unustanud... kuigi
praegu mul silmade ees... nii
pime on!

Martha. Kas tahad tassi kohvi, ahju-
augus on veel üks tassitäis. Ma
kardan nõnda, Rose.

Rose Ära karda ometi! Ma
lähen natuke üles kambriisse! -
Ma tahan natuke... ma heidan

179.

nature pikali! Muudu on mul päris
hää - muudu ei ole midagi.

Martha. Isale ei pea ma midagi
ütlemas?

Rose. Mitte poolt sõna!

Martha. Ja Augustile ka midagi?

Rose. Mitte üht silpi! Tüdruk, sa
ei ole oma ema tundnud ja mina
olen sind hädaga suureks kasva-
tanud. - Kui mitu ööd olen ma
murega sinu juures valvanud, kui
sa raskesti haige olid. Nii wana
kui sina ei olnud ma veel mitte
siis olin ma sinu kandmisest pea-
aegu kõveraks jäänud, siis ei saanud
sa selle näe päält siit sugugi
maha! Annad sa mind müü-
ära, siis on meie wahel kõik otsas.

Martha. Rosi, see ei ole ometi midagi
halba...? Midagi hädasõhtlikku,
awar ma...?

Rose. Seda ma ei usu! Sule Martha,
wota nature kinni... wota mind

nature! -- Oled liiga mahajäetud
 siin ilma pääl! Oled siin liiga
 üksi! -- Kui ainult mitte nõnda üksi
 ei oleks! -- Oled liiga üksi siin ma-
 pääl! [Rose ja Martha läbi eskoja
ukse ära]

[Mõni sekund jääb tuba tüh-
jaks; pärast seda ilmub kõõni wa-
na Bernd, paneb ühe kovi ja kar-
tulikabli ära ja vaatab siis teisese
näoga uurivalt tuppa. Wahepääl
astub jälle Martha eskojast tupa-
pa]

Martha. Kas sina oled, isa?

Bernd. Ei ole ju kuuma wett!
 Sa tead emeti, et ma jalgu pean
 pesema, kas Rose't ei ole? --

Martha. Seda ei ole veel tulnud, isa!

Bernd. Mis? Ta ei ole veel kohtust
 tagasi? See ei ole ju võimalik,
 wasti on ju kahensa. -- August ei
 käinud siin?

Martha. Veel mitte!

Gernd. Ka veel mitte? Noh, siis on ta vahust Augusti pool. - Kas suurt pilve nägid, Martha? Umbes kella kuue ajal Streitbergi pool?
Martha. Ja, isa. Päris pimedaks läks.

Gernd. Läheb kord veel palju pimedamaks! Pane mulle tige laualampe põlema ja sea mulle pühakiri valmis. Täiesti on, et valmis oled. Martha, mõtled sa ka alati igavese elu peäle? - Et sa igavese kohtumõistja ees võid siista? - Wäga vähe inimesi mõtlewad selle peäle. Praegu, kui ma jõe äärt mööda kodu tulin, kuulsin ma jälle kord et keegi mind tagast järele püüas. Kuidas olen minna vereimeja olnud? - Tä märgas ja karjus nimelt: vereimeja! Mina ei ole muud midagi kui ainult oma kohust täitnud. Koora segu elab inka veel! Pet-

ta lasta! Mõlemad silmad kinni pigistada! Rahulikult päält vaadata, kuidas poetakse! Suis sallitakse sind inimeste keskel - - Jssanda Jeesuse peäle võtan ma - Meil inimestel on kõigil seda tuge tarvis! Ainult häid tegusid teha, sellest ei ole küllalt! Olenks Rose seda enam meeles püüanud, vahest olenime me kõigist neist koduotsimistest ja nii mõnest raskusest ja kibedusest mööda saanud.

[Sandarm ilmub ukse peäle].

Kes saäl tuleb?

Sandarm. Mul on midagi ära anda, ma tahaksin teie tütrega rääkida.

Brend. Minu vanema tütrega?

Sandarm (loeb). Rose Brendile.

Brend. Minu tütar ei ole veel kohtust tagasi - Kas mina ei või seda kirja ära anda?

Sandarm. Ei. - Ma pean teda ka isiklikult üle kuulama. Homme kella kaheksa ümber olen ma jälle siin.

August [Tuleb ruttu sisse]

Bernd. Tääl on ju ka August.

August. Kas Roset ei ole siin?

Bernd. Ei - Wahtmeisteri härra küsib ka tema järel; ma mõllesin, teie olete koos.

Sandarm. Ma pean teda ühe asja pärast üle kuulama ja siis on mul ka siin midagi ära anda.

August. Inka ja alati see Struckmanni lugu. Mitte üksi, et sa oma silma oled kaotanud, aga nüüd veel ka see jäändamine. Sellel ei ole ju jumala eest otsa!

Sandarm. Hääd õhtut! Homme enneõunat kell kaheksa. [Ära]

August. Martha, mine eige nüüd kōski. - Isa, mul on teiega midagi rääkida. Mine,

Martha, mine pane üks kinni. —

Martha, kas sa vahest Euset ei ole näinud?

Martha. Ei, ei ole. — [Kutsus teise wargi sõrmega]. Ma ütlen sulle midagi, August.

August. Pane üks kinni, tüdruk, mul ei ole aega. [Paneb ise kõõgi ukse kinni]. Isa, tee peate oma kaebtuse tagasi wõtma.

Bernd. Koik, August! Beda ma ei wõi.

August. See ei ole kristlik. Tee peate kaebtuse tagasi wõtma.

Bernd. Ma ei usu mitte, et see kristlik ei ole! — Sest mispärast? See on alatu, nõnda tüdrukus aus ära häwitada. See on kuritegu, mis karistust ära teenib.

August. Kuidas pean ma nüüd pääle hakkama. Isa Bernd. Tee olete seda asja liiga palawalt ajanud. . . .

185.

Bernd. Seda nõuab minult minu
naene, kes harras puhkab! Ka mi-
nu au nõuab seda! Minu maja
au ja minu tütre au! Ja viimati
ka sinu au.

August. Isa Bernd, isa Bernd, kui-
das pean ma nüüd pääle hanna-
ma, kui teie nõnda leppimata
olite! Teie rääkisite nii paljust
auust. Inimene ei pea aga mitte
ema auu otsima, vaid Jumala
auu ja kei ühtegi teist!

Bernd. Selles asjas on see hoopis
teine lugu: sääl on nausterah-
va au ka Jumala au! Wõi
wõid sa õuse üle käewata?

August. Ma olen sulle üteli-
nud, minu ei karba midagi.

Bernd. Wõi on sul midagi te-
male etteheita?

August. Selle asjapoolest tun-
nete teie mind ju, isa Bernd. Kas
ma sulle pärast karwawäärigi tee

186.

päält kõrvale kalduksin . . .

Bernd. Noh siis! Seda tean ma!

Seda olen ma teadnud! Ja sellepärast peab ka kohus oma käiku kõima

August [higi otsa päält pühikides]. Kuu ometi teaks, kus see Rose on.

Bernd. Kes teab, kas ta jube Striegaust tagasi on!

August. Nisugune üleküllamine ei kesta kaua. Kell viis tahtis ta kodus olla.

Bernd. Ta tahtis vahest ühe nerraga ka ära osta, mis tarvis osta. - Kas ta ei pidanud veel seda ja teist ostma? - Ma arvan, teil puudub veel ühte ja teist?

August. Raha ei võtnud ta aga mitte kaasa. Ja mis meil veel poe jaoks tarvis oli: riiet vaatearve ja sissekäiguukse

184.

jaoks, siis tahtsime me ju üheskoos minna.

Bernd. Mina olin ju selles arvamises, tema tuleb ühes sinuga.

August. Ma jooksin talle rõõm kui penikoorem maad ~~ja~~ vastu, aga ei näinud ega kuulnud temast midagi. Selle asemel juhtusin ma Steekmanniga kokku.

Bernd. Seda nimetan ma kiiradiga kokku juhtuda!

August. Ah, isa, sel mehel on ka naene ja lapsed! Mis väivad need tema pattude vastu! Mis mul sellest on, et ta istuma peab! Kui keegi kahetsel... rõõm ei nõua ma.

Bernd. See kõlvatu inimene ja kahetsel! Oh hildus.

August. Näeb aga siiski seda moodi välja.

Bernd. Käakisid sa temaga?

188.

August. Tä ei jätnud jälle.
Tä juuksis minu kõrval mi-
nu järel ja käis mulle päale.
Ligidal ega kaugel ei olnud
hingegi näha. Maantuel! Wii-
maks oli mul temast kahju.
Ma ei wõinud teisiti.

Gernd. Pääl wastasid sa talle? -
Mis ta siis ütles?

August. Tä ütles, teie pidada oma
kaotuse tagasi wõtma.

Gernd. Ennem kaotan ma oma
hingehännistuse! Sellest ei oleks
ju midagi, kui see mind puutuks!
Mina wõin seda ära kannu-
tada, mina naeran selle üle!
Mina olen mees ja ristiinimene
päalekauba! Minu lapse juu-
ks on see aga teine lugu! Kui-
das wõiksin ma sulle siis veel
näkku waadata, kui ma seda
temast ütelda lasaksin! Tä
weel nüüd pärast seda hirm-

sat õnnetust! Waata, August, see
 ei lähe, seda ei tohi olla! - Kein
 olivad nad meil kannul, sest et
 meie teisiti elasime kui teised ini-
 mesed! Kein nimetasivad nad
 meid palmwendadeks ja silmakirja-
 teenitiks! Ja salakeideks ja mis sel-
 les armast on! Ja tahtsivad alati
 meie kallal närida! Mis rügune
 suutäis see nüüd neile oleks, ja na-
 muidu... tüdruk on nõnda üles
 kasvatatud, Jumala kartuses ja töö-
 kas, nõnda et kui üks kristlik mees
 teda naeseks võtab, ta ka emali
 kristlikus majas võib sisse seada!
 Nõnda see on! Nõnda annan ma
 ta oma käest ära! - Ja pean ma
 nüüd seda nürki temale külge
 jätma? - Pääb tahaksin ma parem
 soola ja kartulid süüa, kui veel
 lihte penni sinu käest vastu võtta.
 August, Isa Bernd, Jumala teed
 on imetavalised! - Ja võib meile

190.

igapäev katsumisi saata! -
Uhkne ei tohi juba inimene olla! -
Ja kui ma ka tahaksin, see ei
lähe juba nõrd mitte! Ma ei saa
teile seda enam kauem ütlemä-
ta jätta, isa! Meie Jõuse oli ka
ainult inimeselaps.

Bernd. Kuidas sa seda arvad,
August?

August. Isa, ärge võhken üksi!

Bernd [on laua äärde ühe tooli
pääle istunud, nõnda et tema nä-
gu seinu poole pööratud on. Kii-
maste sõnade järel vaatab ta Au-
gustile suuril silmil ja võõralt
paar sekundit aega otsa, siis pöörab
ta ennast laua poole ja lööb vä-
rsewate kätega piiblitraamatu lah-
ti, mille lehti ta tuiswa ärewusega
pea nõnda, pea nõnda ümber viskab.
Sellega peatades vaatab ta jälle
Augusti pääle. Kümasti paneb ta
käed piibli pääl ristil ja lasub

191.

pää kätte peäle vajuda, kuna te-
ma kehast mitu korda tõmbus
läbi käib. Nõnda jääb ta natuke
aega, siis ajab ta ennast jälle sirgu]
Aga ei! Ma ei saanud sinust küll
õieti aru! - Waata, kui ma sinust
õieti aru olen saanud... see oles
siis ju tõepoolest... siis ei teaks ma
ju mitte... siis hakkab mul terve
tuba ringi käima... siis peaksin
ma ju, kurt ja pime peaksin ma
olema. - Ei, August! Kurt ja pime
ei ole ma ju mitte! Ara lase sina
ennast Streckmannil nina pidi
wedada. Streckmannile on nüüd
iga abinõu häa küllalt! Tema
istub lõksus! Temale tuleb nüüd
kätte! Nüüd tahab ta ennast
kuidagi wiisi tahab ta ennast
välja waletada! Ja sääl äsitaab
ta sind tüdrukku vastu üles - Ei,
August, ainult August... selle
õnge otsa ära hakka!... Pelle

192.

õnge otsa ei pea sa elu seesgi hark-
kama!... Pääal on alatus läbi näha!...
Püüdnud on ta tühjusest küllalt. Kui
ühel viisil ei lähe, siis läheb teisel vii-
sil!... Kõik tahab ta seda sel vii-
sil katsuda! - Võib olla, et ta teid lah-
ku ajab! Enam kui ükskord on juba
juhtunud, et inimesed nõnda viisi
lahku on aetud, kuradi ja tema surja-
tu kavaluse läbi, inimesed, keda ju-
mal üksteise jaoks on loonud. Nad
on sinu pärast ikka tühjuse päale
kadedad olnud. Minu pärast! Mina
ei harkka sulle Kristi päale sundima.
Meie oleme ju senini ka nõnda süü-
nuse saanud! Kui sa aga minu poolt
ühte sõna kuulda tahad: siis pane
ma sul siin oma parema käe tulle...

August. Härra Flamm on aga wande-
ga wandunud.

Gernd. Kümme wannet minu pärast...
Kakskümmend wannet minu pärast!
Siis on ta walet wandunud! Ennast

1195.

ajalikult ja igavesti hukka saanud!

August. Isa Bernd...

Bernd. Nüüd võta õige kord üks silmapilk - enne kui sa ühe sõna selles asjas edasi räägid! Siin võtan ma raamatud! - Siin võtan ma oma kübara! - Siin võtan ma ka misjonikassa maha. - Selle panen ma siia kõik kokku. - Ja kui see õige on, mis sa ütled, siis lähen ma nüüd õpetaja härra poole... kui ainult üks kübe sellest küsi on! ... Ja ütlen: õpetaja härra, nõnda ja nõnda... mina ei või enam kiriku eestseisja olla! Mina ei või enam misjoni kassa üle valitseda! Jumalaga! Ja siis ei näe mind siin ükski inimene enam! Ei, ei, ei, Jumala eest mitte! - Nüüd räägi sina edasi! Ütle, mis sul ütelda on! Aga ära piina mind enam ilmaasjata kauem.

August. Minul oli ka sesama

194.

mõte! Ma tahan maja ja maa
jälle ära müüa! Väib ju vahest
kuskil mujal vaadata.

Bernd [otsatu inestusega]. Maja ja
maa tahad sa ära müüa, August? -
Kust see siis nüüd kõik ühekõrraga
tuleb! - See on ju... Heida kas või
risti ette, ehk küll katoliku usku
ei ole. - On siis ilm päris pöörasiks
läinud? Väi on viimne päev
unse ees! - See väib ka minu
viimne tunnike olla! Nüüd
vasta, August, võksem ei taha ma
teada! Vasta ena hingetõmbestuse
juures!...

August. Olgu kuidas on, isa Bernd,
mina ei jäta teda mitte maha!

Bernd. Seda tee, nagu tahad!
See ei puutu minusse! Seda ei
ole mul tarvis teada, kas üks mees
misugust inimest oma majas peida -
da tahab. - Mina mitte! Sest mi -
sugune mees mina ei ole! Kõh siis...?

195.

August. Ma ei tea niud midagi
ütelda - kui et nõrd kuidagi tema -
ga midagi peab olema!
Kas see niud Stammi või Streck -
manniga oli -

Gernd. Pääl oles kõhe kaks!

August. Minu ei või ju seda tea -
da.

Gernd. Noh, siis lähem ma ka õpe -
taja härra juurde! - Harja mind
puhtaks, August, puhasta mind
ära! Minu meelest on, nagu olexi -
wad mul kärnad seljas! [Läheb
etkotta; silsamal silmapilgul
tuleb Martha suure rutuga kõrgist
ja räägib kõige suuremas hirmus
Augustile]

Martha. Rusiga on, ma annan,
õnnetus juhtunud! Rose on ülvel!
Ja on ammugi kedus.

Gernd [tuleb tagasi, väikese ehma -
tuse tõttu muredetud]. Keegi peab
pööningul olema!

196.

August. Martha ütles praegu, Rose on saäl.

Martha. Ma kuulen teda! Sa tule juba trepist alla.

Gernd. Jumal andku mulle suu pattu andeks. Ma ei taha teda näha! [Istus nagu enne laua juurde, hviab põialdega kõrvu kinni ja lasib pää sügavale piibli päale wajuda]

Rose [ilmub ukse päale, tal on kodune seelik ja kattanukhuse, seljas. Tema seisab kramplikult sirgelt. Juuksed rippeuvad pooliti lahtiselt, pooliti palmikusse punutud. Näes on miidagi hirmus kindlat mõrudat ja tork.likku. Waatab mõni silmapilk tupepa: näeb wanameest piibli juures, Augusti, kes piknamusi ka ukse poolt ära peevorab ja teib, nagu wahiaks ta tähelepanelikult läbi akne wälja. Siis hakkab ta tuge otsides sunnitud kindlusega wäkima]

197.

Rose. Tere õhtust kõigile! --? Tere õhtust!

August [lühikesse kõhulemisse järle]
Tere õhtust!

Rose [mündalt, jääkulmalt]. Kui te mind siin ei taha, siis lähen ma jälle ära.

August [xainelt]. Kuhu sa siis veel tahad minna? - Kus sa siis olid?

Rose. Kes palju küsib, saab palju teada! Mõnikord enam, kui talle armas on. - Martha, tule õige süa minu juurde! -

[Martha tuleb. Rose on ahju lähedale istunud ja võtab tema käest kinni. Siis kõvasti] Mis on siis isaga?

Martha [kohmetult, kartlikult poolkõvasti]. Seda ei tea mina ju mitte.

Rose. Mis on siis isaga? Sa väid emeti kõvasti väänida! Ja, August, sinuga ka... mis on siis si-

198.

nuga?... Sul oleks põhjust, August, tõesti, sa võiksid mind põlata! Seda võiksid sa! Ja! Selle vastu ma ei vaidle!

August. Mina ei põlga kedagi ilmas!

Rose. Aga mina! Kõini! Kõini kokku!

August. See on mulle tume, mis sa saäl räägid!

Rose. On tume! Ja! Ma annan järelle! See on tume! Ja riskjate elajate mõirgamist on kuulda!

Pärast aga ühe korraga, pärast läheb selgeks! Siis võid tunda, kuidas porgu põleb. - Martha...

Gerd [on natuke eega kuulamus, tõuseb piüsti ja teeb Martha käeraudme

Rose käest vabaks]. Ära kihustita mul ka last ära! - Käsi ära! - See et kambriisse saad, magama! -

[Martha nuttes ära]. Midagi ei taha kuulda! Midagi ei taha näha,

199.

surenud tahaksid olla! - [Kumar-
dab jälle nagu enne piibli üle]

Rose Isa! - Mina elan! - Mina
istun siin! See on midagi! - See
tähendab midagi, et ma siin istun!
Ma arvasin, isa, sa peaksid seda
nägema! See on üks iluv... sõnna
oled sa ära uppunud... säält
ei saa sa mulle enam midagi
teha! Oh Jeesus, väikeses kambrikeses
elate teie kahenesi! Teie ei tea mit-
te, mis väljaspool kambrit sünnib!
Mina tean! Krampides olen ma
seda õppinud! Säält... ma ei tea...
taganes kõik minust... kõik nagu
müür müüri järel... ja säält sei-
sin ma väljas, wälgu ja mürista-
mise käes... ja midagi ei olnud
enam ei minu all ega minu pääl...
säält olete teie päris väikesed lapsed
sille vastu.

August [karlikult]. Koh, Rose, kui

see tõsi on, mis Streckmann üt-
leb, siis oled sa ju valet vandunud.
Rose [mõrudalt naerdes]. Ma ei
tea mitte! See võib kõik võimalik
olla - ma ei saa selle peäle praeg-
u mõelda: terve ilm seisab va-
le ja pettuse peäl.

Bernd [ohkab]. Issand Jumal...
minu waijupäik nüüd ja iga-
westi.

August. Nõnda waatad sa wale-
wandumise peäle?

Rose. See ei ole midagi! Mitte
midagi! Mis peab see siis olema?
Sääl on midagi maas! See on
midagi! Muuga ei ole mul asja.
Sääl wahtisin ma täna küll
taewa poole! Sääl karjusin ja
hüüdsin ma küll! Kõrgi ta-
wane isa ei liigutanud ennast

Bernd [ehmatades wärsedes]. Sa
pilkad täwast isa? On asi

nõnda kaugel, siis ei tunne ma
sind!

Rose [läheneb temale põlvede pääl]
hõnda kaugel on! Ja sina tunned
mind ka, isa! Sa oled mind ju
põlvede pääl kiigutanud ja mina
olen sind ka mõnikord toetanud!
Nüüd on midagi meie kõrvide
pääle tulnud - oled sellele vastu
puigelnud ja puigelnud.

Bernd [kohkudes] Mis see on?

Rose. Mina ei tea mitte! - Mina
ei tea seda mitte! - [Jäab väris-
des, põlvede pääl olles, enese ette
maha vahtima]

August [külle pääle see pilt sü-
garasti mõjub liigutusega]. Rose,
Tõuse üles, mina ei jäta sind!

Tõuse üles, ma ei või seda näha,
et sa nõnda maas oled! Meie
õlme kõrv patused! Kes nõnda
kahetsib, sellele antakse ka
andeks. Tõuse üles, Rose! Isa,

tõstke ta üles! Meie ei ole mitte
 nendesinaste hulgast, mina vähe-
 snalt mitte! ... Mina ei saa mit-
 te variseer olla! Teie näete ju,
 kuidas see talle südamesse
 läheb! Tuleb mis tuleb, mis
 jääv sinu juurde! Mina ei ole
 kellegi kohtumõistja! Mina ei
 mõista kohut! Meie Õnnis-
 tegija taevast ei mõistnud ka
 kohut! Täiesti, tema kandis meie
 haigust, meie aja pidasime te-
 da inimeseks, keda Jumal lõ-
 nud ja vaevanud on! Wähest
 olete teie ka mõne wea teinud!
 Ma olen järele mõtelnud! Mi-
 na ei mõista ennast mitte ei-
 geks! Õnne kei ta mind veel
 äieti tundis, pidi ta oma ja
 ja amen ütleva! Mis läheb mi-
 nule ilmsõrda? Selle järele
 mina ei küsi!

Puse. August, nad hakkasivad

minust nagu takjad kinni . .
 ma ei võinud üle uulitsa jook-
 ta! . . . Kõik mehed olivad mul
 tagajärel! . . . Ma peitsin ennast
 ära. . . Ma kartsin! Mul oli
 niisugune hirm meeste ees!
 Ei aidanud midagi, läks ikka
 pahemaks ja pahemaks! Pärast
 astusin ma ühe silmuse seest
 teise sisse, nõnda et ma enam
 sugugi meelemärgusele ei tul-
 nud.

Bernd. Warem olivad sul selles
 asjas kõige waljumad põhjus-
 motted! Sa mõistsid kõiki
 hukka! Sa suunistasid, tulgu
 sulle keegi! Sa löid moldrisula-
 sile vastu nägemist! Tüdruk
 kes seda teeb, lüüesid sa, ei ole
 kaastundmust väärt, see poogu
 ennast üles! Müüd raagid sa
 silmustest.

Rose. Müüd tean ma seda pare-

204.

mine!

August. Tulgu mis tuleb, mina
sind ei jäta, Rose! Ma muin
oma maa ära! Meie lähme
laia ilma! Üks minu onu on
Brasiliias. Küll me juba kahe-
kesi läbi saame! Igas asjas,
nii ehk nii. Nüüd alles oleme
me selleks vahest küpsed.

Rose. Oh Jeesus, Jeesus, mis on
süis minuga? - Miks ronisin
ma veel kodu? Miks ei jää-
nud ma oma lapsekese
juurde.

August. Kelle juurde?

Rose [hauseb üles]. August, mi-
na olen ootas! Õsiti põles ihus
nagu elav tuli! Süis läks meel
segi! Pärast seda tuli lootus:
süis jooksin ma nagu emakas,
kassipöeg süüs! Nüüd on
mind kõrjad kätte saanud.

Bernd. Saad sa ühestgi sõnast

aru, August?

August. Ei, sellest mitte...

Borhd. Kästjad, kuidas praegu
sinu meelest on? On nagu
nagu avaneks ühtesoodu... üks
kivistik teise järel. Mida sin
kõik veel kuulma ei pea!

Rose. Needmist! Needmist pea-
te teie veel kuulma! Sind nä-
gin ma! Sind saan ma kätte!
Hümsel nohtupäeval! Sinul
kisin ma kõri hammastega
välja! Sinu käest kisin ma!
Sinu pead mulle vastama!

August. Keda sa arvad siis, Rose?

Rose. Kes see on, küll see teab!

[Jõuetus saab tema üle võimust
ja pea meelemõistusetal langeb
ta ühe tooli päale. Pikem vai-
kimine.]

August [teda aidata katsudes]

Mis on siis sinu päale tulnud?
Sa oled ju korraga...

206.

Rose. Seda ma ei tea! - Oleksite teie seda varem minu käest küsinud, võib olla. Täna ei tea ma seda! - Ükski inimene ei ole mind küllalt armastanud.

August. Kesteb, missugune armastus tugevam on, kas enne-
lik või õnnetu.

Rose. Mina olen tugev! Mina olen tugev! Mina olen tugev!
Nüüd olen ma nõrk! Nüüd olen ma otsas.

[Sandarm ilmub]

Sandarm [rahulikult häalega]

Tütar pidada õnneti kodus ole-
ma! Wana Kleinert ütles:
ta olla juba kodus.

August. Nõnda see on, meie ei teadnud seda enne.

Sandarm. Siis tahaksin ma asja juba parem nohe ära õiendada. - Siin on midagi

alla kirjutada. [Paneb, ilma et
Rose't halvasti valgustatud
uumis näeks mõned paberid
lana peäle]

August. Rose, sa pead siin ku-
huqi alla kirjutama.

Rose [naerab kohutava pilkega]

Sandarm. Kui teie see olete
sõal ei ole siis midagi naerda,
preili. - Palun.

Rose. Teie võite - veel silmapil-
guks-jäada.

August. Aga mis pärast siis?

Rose [põlevate silmadega, tege-
dalt]. Teie olete minu lapse
ära kagistanud.

August. Mis ta räägib? Mis
sa ütled taeva pärast?

Sandarm [ajab ennast sirguks, vaat-
leb Rose't uurivalt, räägib aga edasi
nagu ei oleks ta midagi kuulnud]

See on vististi Streckmanni asja
pärast.

Rose [nagu enne lühidalt haavades
Streckmann? See on minu lapse ära
kägistanud!

Bernd. Tüdruk, ole vait, sa oled ju
meeletu!

Sandarm. Teil ei ole ju üldse
mitte last...?

Rose. Mis? Olexin oma muudu
wainud teda oma kättega ära
kägistada? - Ma olen oma
lapse oma kättega ära kägista
nud!!!

Sandarm. Teie olete küll pöörane?
Mis teil siis on?

Rose. Mina olen täiesti selge!
Ma ei ole mitte pöörane!
Ma olen päris selgelt olen
oma üles ärganud! [Kulmalt,
metsikult, ligedalt, kindlalt]
Sa ei pidanud mitte elama.
Mina ei tahtnud seda! Sa ei
pidanud mitte minu piinasid.

209.

tunda saama! Sa pidi sinna
jääma, kust ta koht on!

August. Rose, tule meelemärru-
selle! Ara püna emmast! Sa ei
tea küll mitte mis sa praegu
räägid! Sa teed ju neid kõiki
kõrka õnnetuks.

Rose. Teie ei tea midagi. Teie ei näe
ju midagi! Teie ei näinud lahtiste
silmadega midagi. Ta võib suure
paju taha waadata... leppade
juures... taga õpetaja põllu juures
väljas... liigi ääres... saal võib
ta seda wätkerest näha.

Bernd. Nii hirmsat asja oled sa
teinud?

August. Niisuguse kuulmata
te oled sa ära teinud? [Rose
langeb minestusesse, mehed wä-
tawarad üksteisele kõige suur-
rema kokkumisega ja nõuta
Asta, August loetab Roset ja
katsub teda aidata.]

210.

Sandarm. Kõige parem on, teie
tulete temaga kriisiülemajuurde.
Sääl võib ta wabalt üles tun-
nistada, kui see tal mitte pal-
jalt würaustus ei ole, siis on tal
sellest palju kasu.

August [tõsiselt, sügawast süda-
me põhjast]. See ei ole würaustus
wähtmeistri härra. See tüdruk!
mis peab ta kannatanud ole-
ma!

[Esriie.]

Lõpp.
